

1984/85:24

Fredagen den 9 november

Kl. 09.00

**1 § Svar på interpellation 1984/85:8 om bekämpningen av narkotika-
missbruket i Norden**

Anf. 1 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Rune Gustavsson har frågat jordbruksministern vad den svenska regeringen gjort för att följa upp 1982 års beslut i Nordiska rådet angående bekämpningen av narkotikamissbruket samt vad den svenska regeringen gjort för att påverka den danska regeringen att komma till rätta med problemen i fristaden Christiania och dess narkotikamarknad.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

I propositionen om en samordnad och intensifierad narkotikapolitik, som regeringen nyligen presenterade för riksdagen, finns en bred redovisning av olika åtgärder den svenska regeringen har vidtagit mot narkotikamissbruket. I propositionen finns också ett särskilt avsnitt om samarbetet i Norden.

På grund av likartade allmänna förutsättningar och den geografiska närheten är samarbetet inom Norden särskilt viktigt. Det förekommer ett omfattande samarbete på olika nivåer. Samarbetet har under senare år utvidgats och konkretiserats. Inom polisens och tullens områden har det fått en mer operativ karaktär.

År 1982 hölls ett gemensamt möte om narkotikaproblemen mellan de nordiska justitie- och socialministrarna. Mötet resulterade i ett beslut om att ett särskilt tvåårigt samarbetsprogram skulle genomföras. Programmet har bl. a. inneburit att ett nordiskt seminarium har genomförts om narkotikabrottsbekämpningen. Detta har i sin tur lett till att man gemensamt har utarbetat ett detaljerat förslag till åtgärder som överlämnats till ansvariga ministrar. Riksåklagarna i de nordiska länderna har diskuterat hur en mer likartad praxis i narkotikabrottmål skall kunna åstadkommas. En arbetsgrupp har vidare behandlat möjligheterna att utveckla jämförbara data om narkotikamissbrukets utveckling och omfattning. En nordisk konferens för narkomanvårdspersonal har anordnats och främst ägnats problem som rör kvinnliga missbrukare. Ett seminarium om information om narkotika – i

*Om bekämpningen
av narkotikamiss-
bruket i Norden*

första hand cannabis – har genomförts.

Genom nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning har en vetenskaplig sammanställning av forskningsresultat om cannabismissbrukets medicinska skadeverkningar utarbetats.

De olika aktiviteterna har redovisats i sammanlagt fem rapporter. Dessa följs nu upp av ansvariga myndigheter.

I februari 1984 genomfördes ett nytt möte mellan de nordiska justitie- och socialministrarna. Mötet antog en kommuniké i vilken angavs olika prioriterade områden för det fortsatta samarbetet. Bl. a. skall frågan om tekniska hjälpmedel och samarbetsrutiner inom polis- och tullområdet ägnas särskild uppmärksamhet liksom kartläggningen av införseln och distributionen av illegal narkotika, okonventionella arbetsmetoder samt utbildning och fortbildning av personal. Man skall också undersöka möjligheterna att bygga ut systemet med placering av nordiska poliser och tulltjänstemän som narkotikasambandsmän i andra länder. Samarbetet skall intensifieras vad gäller läkemedelskontrollen.

Samarbetet skall vidare utvecklas när det gäller information, åtgärder inom skolans områden, insatser i lokala miljöer och behandling och rehabilitering av missbrukare. Utbytet av personal som i sitt arbete kommer i kontakt med narkotikamissbrukare skall intensifieras.

Nordiska rådet rekommenderade i år Nordiska ministerrådet att utarbeta ett nordiskt handlingsprogram mot narkotika. Nordiska kontaktmannaorganet fick i uppdrag att utarbeta förslag till ett sådant program och har i sitt arbete utgått från de frågor som behandlades vid ministermötet. Kontaktmannaorganet har nyligen överlämnat sitt förslag till Nordiska ministerrådet. Nordiska rådet väntas ta ställning till förslag till handlingsprogram vid sin nästa session.

När det gäller frågan om Christiania vill jag först och främst hänvisa till narkotikakommissionens promemoria nr 10, Internationellt arbete mot narkotika. I denna promemoria behandlas bl. a. frågan om Christianias roll för narkotikasituationen i Norden.

Christiania spelar stor roll för detaljhandeln med hasch i Köpenhamn. Många svenskar kommer till Christiania. Flera av dem är mer eller mindre socialt utslagna och har ett etablerat missbruk. Andra svenskar, främst från södra Sverige, åker till Christiania för att köpa mindre partier som sedan smugglas till Sverige. I den mån dessa grips av dansk polis lagförs de numera i Sverige.

Christianiafrågan måste ses i förhållande till den danska inställningen till cannabis, som skiljer sig från den svenska. Det är i första hand denna skillnad i synsätt och i praxis som vid upprepade tillfällen har diskuterats med danskarna på olika nivåer. Genom det intensifierade nordiska samarbete som nu genomförs har vi rika tillfällen att fortsätta denna diskussion. Vi kommer att med all kraft försöka utveckla detta samarbete, där ett av målen är att vi i Norden skall nå fram till gemensamma uppfattningar och en gemensam, restriktiv hållning till cannabis och andra droger.

Anf. 2 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Sigurdsen för svaret på min interpellation. Anledningen till att jag riktade den till jordbruksministern är att vi tidigare har fått en skrivelse från Svante Lundkvist, där han har sagt att frågor som behandlar nordiska ärenden skall ställas till honom i egenskap av svensk samarbetsminister.

Anledningen till interpellationen var uppgifter i tidningar och massmedia i övrigt om att våldet i fristaden Christiania ökat i sådan omfattning att polisen inte längre kan garantera besökarens säkerhet. Efter en lång rad skottlossningar och överfall uppmanas turister att inte besöka Christiania. Enligt polisen är det huvudsakligen besökande skolklasser från Jylland och från Sverige som beger sig till fristaden för att se vad som försiggår i denna speciella miljö.

Den danska polisen anser att de förhållanden som nu råder i Christiania är helt oacceptabla och att anledningen härtill kan sökas i politikernas vacklande hållning, då något beslut att stänga Christiania inte har fattats.

När jag läste dessa uppgifter, skrev jag till ordföranden i Ministerrådet, den svenske samarbetsministern, för att höra vad Ministerrådet egentligen har gjort för att följa upp det beslut som Nordiska rådet vid sin session i Helsingfors i mars 1982 fattade nästan enhälligt.

Efter flera diskussioner och efter initiativ från svensk sida antog Nordiska rådet en rekommendation till Ministerrådet att aktivt verka för att de nordiska länderna ej accepterar någon form av narkotikabruk som inte är medicinskt betingat och att bekämpningen sker med denna målsättning som grund. Det var samma målsättning som den svenska riksdagen lade fast våren 1978 på förslag av den dåvarande regeringen Fälldin. Nordiska rådet beslöt vidare att Ministerrådet aktivt skulle verka för ökade resurser för tull och polis samt för att intensifiera samarbetet mellan tull- och polismyndigheterna på nationellt och nordiskt plan i syfte att komma till rätta med narkotikamissbruket och narkotikabrottsligheten. Likaså beslöt rådet att verka för att en enhetlig rättstillämpning på narkotikalagstiftningens område kommer till stånd.

Rådets beslut innebär att den situation med öppen narkotikaförsäljning som råder i Christiania inte kan accepteras. Den måste med kraft bekämpas av de nordiska länderna gemensamt. Christiania är icke bara en dansk fråga. Christiania är ett nordiskt problem. Med utgångspunkt i det förhållandet har ministerrådet att handla.

Som framgår av det svar som jag har fått hölls 1982 ett gemensamt möte om narkotikaproblemen mellan de nordiska social- och justitieministrarna. Det var på vintern, alltså under Fälldins regeringstid, och initiativet togs av den dåvarande socialministern Karin Söder. Det program som 1982 lades fast har, som framgår av statsrådets redovisning, till viss del genomförts, men det inskränker sig till i stort sett några seminarier och en del diskussioner.

Ett par viktiga punkter i det program som social- och justitieministrarna enades om 1982 saknar jag i det svar som statsrådet här har givit. För det första uttalade ministrarna vid det tillfället att de var eniga om att ytterligare

Nr 24

**Fredagen den
9 november 1984**

*Om bekämpningen
av narkotikamiss-
bruket i Norden*

Fredagen den
9 november 1984

*Om bekämpningen
av narkotikamiss-
bruket i Norden*

intensifiera ansträngningarna för att stoppa narkotikahandlingen, även de speciella narkotikamarknader som finns i Norden. För det andra sade ministrarna att det är oacceptabelt om det inom något område är lättare att komma över narkotika än vad det är i Norden i övrigt. Dessa uttalanden riktade sig direkt mot Christiania.

När jag nu tar del av statsrådets svar finner jag att statsrådet inte kan påvisa att några som helst åtgärder har vidtagits från den svenska regeringens sida för att komma till rätta med problemet Christiania. Statsrådet hänvisar till narkotikakommissionens promemoria nr 10. Den innehåller emellertid endast en redovisning av Christianias roll för narkotikasituationen i Norden – och Christianias betydelse i det sammanhanget är väl känd. Den känner polisen i södra Sverige, åklagare, domare och många andra som har kommit i kontakt med narkotikaproblem till.

Statsrådet hänvisar också till den nyligen avlämnade propositionen om en samordnad och intensifierad narkotikapolitik. Men i avsnittet om det nordiska samarbetet finns inte frågan om åtgärder mot narkotikasituationen i Christiania med.

I slutet av sitt svar säger statsrådet:

”Christianiafrågan måste ses i förhållande till den danska inställningen till cannabis, som skiljer sig från den svenska.”

Detta uttalande, fru statsråd, ger intryck av en beklämmande uppgivenhet, såväl från statsrådets som från Ministerrådets sida. Det är ett dåligt försvar för att inget har gjorts. Jag är klart medveten om den inställning till cannabis som finns i Danmark. Den skiljer sig till viss del från den nuvarande inställningen i Sverige. Men det är fråga om att driva kampen mot narkotika och skapa opinion. Så har vi lyckats göra i Sverige och i Norge. Tack vare det har vi i stort sett kommit ifrån den flummighet och knarkliberalism som fanns i Sverige på 1960-talet och långt in på 1970-talet. Visserligen lever den kvar i vissa kretsar, men jag hoppas att vi inte skall behöva ta hänsyn till det.

Nu är inte inställningen till cannabis enhetlig i Danmark. Det framgår klart av gjorda opinionsundersökningar. Det finns även i Danmark en stark opinion mot både cannabis och Christiania.

Vid rådsrådet i Helsingfors 1982 togs den öppna haschförsäljningen i Christiania upp i en fråga. Svar gavs av den dåvarande danske justitieministern Ole Espersen. Han sade i sitt svar att varje försäljning av cannabis, också i Christiania, var i strid med den danska regeringens narkotikapolitik och måste bekämpas. Det framkom också av hans svar att Christianias framtid var under övertägande. I regeringens planer för Christianias framtid ingick som en klar förutsättning en stängning av haschmarknaden i Christiania.

Dessa ord från den danske justitieministern vid det tillfället visar en helt annan uppfattning än den som statsrådet i sitt svar har gett uttryck för.

Statsrådet redovisar också forskarnas arbete på detta område. De har gjort ett bra arbete. Vi har tillräckligt med underlag i dag om narkotikasituationen och dess skadeverkningar, nu är det politikerna som måste handla. Min uppmaning till slut, herr talman, till statsrådet Sigurdson blir: Medverka till att det nordiska ministerrådet visar handlingskraft, och ser till att de

rekommendationer som Nordiska rådet antog i Helsingfors blir förverkligade!

Nr 24

Fredagen den
9 november 1984

Anf. 3 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag vill till Rune Gustavsson säga att jag inte tror att det finns någon skillnad i den aktivitet som regeringen Fälldin visade på detta område och den som regeringen Palme visar. Vi är lika angelägna om att man i Norden skall kunna komma till rätta med dessa problem. Vi har varit mycket aktiva både på det nordiska planet, på det europeiska planet och inom FN. Detta är ett internationellt problem som inte bara berör Sverige.

Rune Gustavsson! Enligt de uppgifter jag har fått från de svenska kuratorerna i Köpenhamn har antalet svenskar som bor i Christiania minskat, och antalet svenska ungdomar som tillfälligt besöker Christiania för att köpa hasch har också minskat. Det kommer naturligtvis svenska ungdomar till Köpenhamn för att köpa kanske i första hand cannabis. Men det är inte, vilket jag har sagt i mitt svar, ett fenomen som rör speciellt Christiania. Rune Gustavsson säger till mig att det uttalande som jag gör i interpellationssvaret – att det är fråga om ett större problem – är bevis på en beklämmande uppgivenhet. Herr talman! Då skall jag be att få citera vad Rune Gustavsson sade i en interpellationsdebatt i den här kammaren den 4 december 1981.

”Danskarna har en mer liberal inställning till detta problem. Men det handlar inte bara om Christiania. Christiania är en del av det här problemet.”

Jag delar den inställning som Rune Gustavsson hade den 4 december 1981.

Anf. 4 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag vill säga till statsrådet Sigurdsen att jag hoppas att det inte är någon skillnad i inställningen till narkotikaproblemet mellan regeringen Fälldin och regeringen Palme. Men faktum kvarstår att regeringen Fälldin tog krafttag mot detta problem, och vi lade fram en proposition där riktlinjerna slogs fast för det arbete som vi sedan har försökt att följa upp. Det är ett internationellt problem – det är riktigt. Men därför måste vi på alla sätt arbeta dels nationellt, dels på ett nordiskt plan. Om vi inte gör det och de stora problemen i Christiania och i Köpenhamn utvecklas, riskerar vi att få en narkotikamaffia lik den man har i t. ex. New York.

Jag deltog i FN:s session i september-oktober och hade då kontakt med dessa problem. Man berättade att narkotikamaffian i New York sysselsätter 300 000 personer i narkotikahandeln, och omsättningen för narkotikahandeln i New York uppskattas till betydligt större belopp per år än hela New Yorks budget. Det är utvecklingen ute i världen.

Sedan säger statsrådet Sigurdsen att antalet svenska ungdomar i Christiania har minskat, enligt uppgifter från socialarbetare. Må så vara. Det är glädjande. Men problemet är den öppna försäljningen av narkotika i Christiania, där borden står dukade med olika slag av narkotika. Det är en öppen försäljning som pågår där, och det är detta som vi måste bekämpa.

När jag säger att man visar en uppgivenhet från Ministerrådets sida och

*Om bekämpningen
av narkotikamiss-
bruket i Norden*

*Meddelande om in-
terpellationssvar*

från statsrådets sida menar jag att man icke har angripit problemet Christiania på det sätt som vi utgick ifrån att man skulle göra efter beslutet i Helsingfors 1982 och de löften som då utställdes från den danske justitieministerns sida.

Statsrådet Sigurdsen citerade vad jag sade i en debatt 1981. Jag har inte ändrat uppfattning. Christiania är en del av narkotikaproblemet. Narkotikaförsäljning förekommer i Köpenhamn även utanför Christiania, men det är den öppna försäljningen i Christiania som vi arbetar för att få bort.

Jag sade tidigare att det finns många i dag som känner till det här problemet. Jag har fått en avskrift av den skrivelse som statsrådet fått från kommunstyrelsen i Göteborg och där man uppmanar den svenska regeringen att ta itu med Christianiaproblemet.

Än en gång: Jag hoppas att statsrådet Sigurdsen och den svenska regeringen i Ministerrådet verkligen aktivt arbetar för att komma till rätta med de här problemen.

Anf. 5 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag vill bara upprepa för Rune Gustavsson vad jag sade i slutet av mitt svar. Jag har redovisat det nordiska samarbetet på detta område, ett samarbete som är mycket intensivt, och jag har sagt: "Vi kommer att med all kraft försöka utveckla detta samarbete där ett av målen är att vi i Norden skall nå fram till gemensamma uppfattningar och en gemensam, restriktiv hållning till cannabis och andra droger."

Jag kan försäkra Rune Gustavsson att vi på nordisk nivå har ett mycket bra samarbete och att vi kontinuerligt för diskussioner om narkotikafrågorna – om nu Rune Gustavsson skulle ha den uppfattningen att så inte är fallet, bara därför att dessa diskussioner inte öppet redovisas i massmedia eller i den svenska riksdagen. Vi är lika angelägna i alla länderna om att komma till rätta med de här problemen.

Anf. 6 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag tar statsrådet Sigurdsen på orden och hoppas att dessa diskussioner skall leda fram till bättre resultat under den närmaste tiden än under de två år som har gått.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Meddelande om svar på interpellation 1984/85:26

Anf. 7 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Med hänvisning till 6 kap. 1 § riksdagsordningen får jag meddela följande.

Det var min avsikt att besvara interpellationen av Lennart Brunander den 5 november, men på grund av en hastigt påkommen utlandsresa har jag inte kunnat besvara den. Jag hade för avsikt att besvara interpellationen i dag.

men eftersom interpellanten är förhindrad att närvara har jag kommit överens med honom att besvara interpellationen den 26 november 1984.

Nr 24

Fredagen den
9 november 1984

3 § Svar på fråga 1984/85:143 om finansieringen av egenföretagarnas företagshälsovård

*Om finansieringen
av egenföretagar-
nas företagshälso-
vård*

Anf. 8 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Agne Hansson har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder som innebär att även egenföretagare får ersättning från staten för den medicinska delen i företagshälsovården.

Regeringen kommer inom kort att överlämna en proposition till riksdagen med bl. a. förslag till nytt ersättningssystem för företagshälsovården. Det nya ersättningssystemet föreslås omfatta såväl anställda som egen- och ensamföretagare.

Anf. 9 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Det är ju en ganska märklig ordning som har gällt hittills, att inte egenföretagarna har omfattats av statsbidraget till företagshälsovården.

Den här diskrimineringen av egenföretagarna från samhällets sida är naturligtvis den främsta orsaken till att huvuddelen av de 1,5 milj. människor som i dag saknar företagshälsovård just är egenföretagare.

Arbetsmiljöriskerna är inte mindre för de här företagen. Däremot finns det en rad andra hinder utöver de rent ekonomiska som gör det svårt att få företagshälsovården utbyggd bland egenföretagarna. Det motiverar snarare ett högre statsbidrag för de grupper det här gäller.

Svaret är positivt. Den proposition som aviseras i svaret skall innehålla förslag som omfattar egen- och ensamföretagarna – och det är bra.

Det är otillfredsställande att så många fortfarande saknar företagshälsovård, som jag tidigare nämnde. En företagshälsovård som omfattar alla bidrar till att minska arbetsskadorna totalt i samhället, och det ger på sikt lägre kostnader för samhället. Därför är det angeläget att de här åtgärderna nu kommer snabbt.

Företagshälsovårdsutredningen har angett att målet att alla skall omfattas av företagshälsovården skall vara uppnått i mitten av 1990-talet, alltså om tio år. Jag vill nu fråga: Är detta en målsättning som regeringen ansluter sig till och arbetar efter? Är man i så fall också beredd att från regeringens sida handla med sådan skyndsamhet och med en sådan prioritering att den grupp som hittills fått stå utanför systemet, dvs. egenföretagarna, nu i första hand snabbt kommer in i systemet?

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om pensionsreglernas konsekvenser för kvinnliga pensionärer***4 § Svar på fråga 1984/85:157 om pensionsreglernas konsekvenser för kvinnliga pensionärer****Anf. 10** Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Karin Wegestål har frågat mig om den nyligen beslutade pensionsutredningen kommer att få i uppgift att beakta pensionsreglernas konsekvenser för gruppen kvinnliga pensionärer.

Låt mig först konstatera att det allmänna pensionssystemet i princip innehåller två delar. Den ena, folkpensionsdelen, ger alla medborgare en grundtrygghet oavsett tidigare inkomster. Den andra, ATP-pensionen, ger en pension som är relaterad till den tidigare inkomsten.

När det gäller folkpensionen finns således ingen skillnad mellan män och kvinnor, vare sig de har yrkesarbetat eller ej. Snarare är det så att folkpensionen ger en egen inkomst åt framför allt kvinnor som inte tidigare haft en sådan. De skillnader som finns mellan olika individer vad gäller ATP är direkt betingade av löneskillnaderna under den yrkesverksamma tiden. Det förhållande som Karin Wegestål pekar på i sin fråga är således i grunden orsakat av de förhållanden som råder i arbetslivet och inte i sig något resultat av ATP-reglernas utformning.

Anf. 11 KARIN WEGESTÅL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret.

Reglerna för ATP-systemet skapades för mer än 30 år sedan. Då hade vi ett helt annat samhälle än nu, när pensionerna har börjat betalas ut. Likalönsprincipen hade t. ex. inte börjat tillämpas. Det skedde inte förrän på 1960-talet. Pensionen var avsedd att trygga familjeförsörjarens ekonomi. Detta märks också på änkepensioner och hustrutillägg. Makar förutsattes ha gemensam ekonomi livet ut. Så är det inte nu.

Nu förvärvsarbetar kvinnor i nästan samma utsträckning som män, men ofta arbetar de deltid och finns i låglöneyrken. Dessutom måste de tidvis stanna hemma på grund av brist på barnomsorg: Dessa förhållanden gör det svårare för dem att få ATP-pension.

L.O:s utredning om pensionärsers inkomster 1981 visar att av dem som pensionerats efter det att ATP-systemet börjat fungera fullt ut har männen dubbelt så mycket i pension som kvinnorna, änkepensionen inräknad. Deras ATP-pension är mer än tre gånger så stor som kvinnornas.

Detta beror inte bara på samhällsstrukturen utan också på reglerna för poängberäkning. Att ett basbelopp dras av från inkomsten innan den är pensionsgrundande slår hårdast mot dem som har låga inkomster. Det deltidsarbetande affärsbiträdet med en lön på 45 000 kr. om året tjänar in en pensionspoäng, medan en person med dubbelt så mycket i lön får tre poäng. Båda avstår procentuellt lika mycket av löneutrymmet till pensionen, men den lågavlönade får ut en mindre del av det som har betalats in.

30-årsregeln slår också hårt mot kvinnorna, särskilt mot dem som kommer att gå i pension fram till år 2000. De har ofta arbetat många år före 1960 men under intjänandeåren tvingats göra avbrott. Barnomsorgen började ju inte

byggas ut förrän på 1970-talet, så de har inte kunnat dra nytta vare sig av den eller av de senare tillkomna poängåren för vård av barn.

Skulle man öka kvalifikationstiden till mer än 30 år och ha fler än 15 bästa år att räkna medelpoäng på, skulle detta slå hårt mot kvinnornas redan låga pensioner. Om man höjde gränsen för pensionspoäng till över 7,5 basbelopp, skulle klyftan mellan mäns och kvinnors pensioner öka ännu mer.

Kvinnornas låga pensioner gör det också svårare för dem att pensionera sig före 65 års ålder.

Gruppen kvinnliga pensionärer är ingen minoritet. Enligt LO-utredningen är 57 % av ålderspensionärerna kvinnor.

Då utredningen visat att denna grupp så mycket sämre kan utnyttja det nuvarande pensionssystemet för att få en acceptabel levnadsstandard efter pensioneringen, måste det anses angeläget att man i pensionsutredningen ägnar särskild uppmärksamhet åt detta problem.

Anf. 12 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Som jag sade i svaret beror de problem som Karin Wegestål tar upp på förhållandena inom arbetslivet. Där sker det nu snabbt en radikal förändring. Bland de unga kvinnorna är förvärvsfrekvensen i dag mycket hög, över 80 %, och allt tyder på att den kommer att bli lika hög som männens. Detta, tillsammans med den solidariska lönepolitiken, kommer så småningom att utjämna pensionsskillnaden mellan kvinnor och män.

Anf. 13 KARIN WEGESTÅL (s):

Herr talman! Jag kan hålla med om det sista. Men när det gäller att räkna pensionspoäng kan det tänkas att man inte kan dra nytta av dessa förhållanden förrän efter 1990. Vi har ett beslut om att barnomsorgen skall vara utbyggd till 1990. Vi vet att vi har en miljon kvinnor som arbetar deltid. Det ser inte ut som om problemet skulle kunna lösas så snabbt.

Skall vi då först offra de kvinnor som kommer att pensioneras fram till sekelskiftet, så att de bara skall leva på folkpension och pensionstillskott?

Anf. 14 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Det är klart att det finns brister i ATP-systemet – det är därför vi har tillsatt denna utredning. De aktuella reglerna, som tillkom inte för 30 år sedan men för 25 år sedan – det är ändå en lång tid som gått – har byggts på vartefter och är därigenom delvis rätt krångliga och svåra för den enskilde att få en överblick över. Sedan är det klart att det under hela den tid då vi växer in i systemet råder en orättvisa mellan dem som kommit in sent eller inte kommit in alls i systemet jämfört med dem som kommit in tidigare. Det är en skillnad inte bara mellan kvinnor och män utan också mellan olika män, beroende på hur lång intjänandetid de har, eller om de inte alls har någon sådan tid.

Utredningen har också i uppgift att belysa hur tryggheten har utvecklats för olika individer. Då kommer vi att få en klarare bild också av de

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

förhållanden som Karin Wegestål har tagit upp och kan föra debatten på nytt, när vi har ett säkrare underlag.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellationerna 1984/85:44, 41, 42, 43, 45, 46 och 47 om åtgärder för att begränsa försurningen av mark och vatten, m. m.

Anf. 15 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Anders Dahlgren har frågat mig vad regeringen konkret avser att göra under höstriksdagen på det nationella resp. internationella planet för att begränsa de försurande utsläppen, begränsa effekterna av försurningen och öka kunskaperna om orsaker och omfattning av försurningen.

Olof Johansson ställer i sin interpellation fyra frågor till mig, nämligen:

Är regeringen nu beredd att ta initiativ till en utvidgning av ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar så att den också uttryckligen kommer att omfatta utsläpp från befintliga anläggningar?

Är regeringen beredd att ta initiativ till en internationell miljöfond för kampen mot skogsdöd och försurning med utgångspunkt i de alarmerande och snabbt ökande skogsskadorna i den industrialiserade världen?

Vill regeringen ta initiativ till spridning av kunskaper om bästa tillgängliga teknik för att rena utsläpp från främst fossileldade energianläggningar, exempelvis genom internationella teknik- och industrimässor?

Är regeringen beredd att höja beredskap och bevakning av försurningsfrågorna vid svenska beskickningar och i länder av särskilt intresse för svensk miljövärd?

Gösta Andersson har frågat mig hur regeringen bedömer skogsskadornas ekonomiska konsekvenser för den svenska nationalinkomsten, skogsindustrin och skogsbruket, samt om regeringen är beredd att vidta åtgärder för att begränsa de ekonomiska förlusterna för enskilda skogsägare.

Ivar Franzén har i sin interpellation frågat vilka åtgärder som regeringen avser att vidta för att möjliggöra övergång till blyfri bensin, katalytisk rening och förbättrad avgasrening på dieseldrivna fordon samt om regeringen är beredd att föreslå skattefrihet för etanol producerad på inhemska råvaror för att stimulera en snabb industriell uppbyggnad och underlätta övergången till blyfri bensin.

Britta Hammarbacken har frågat vilka åtgärder som jag avser att vidta för att påskynda en snabb och effektiv inventering av de svenska skogsskadorna baserad på flygfotografering.

Lennart Brunander har frågat vilka omedelbara åtgärder som jag ämnar vidta för att stärka och utöka forskningen rörande försurningen och om jag kommer att stärka det svenska deltagandet i den internationella forskningen rörande försurningen.

Slutligen har Sigvard Persson frågat mig vilka åtgärder som regeringen

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

ämna vidta för att begränsa försurningsskadorna i mark och grundvatten.

Samtliga interpellationer rör problemen med utsläpp av luftföroreningar, där försurningen av mark och vatten kanske är den allvarligaste effekten. Från början rörde försurningen i första hand sjöar och vattendrag. Under de senaste åren har emellertid luftföroreningsproblematiken utvecklats till att omfatta stora delar av miljön, såsom försurning av vatten och marken, direkta skador på skogar och grödor, försurning av grundvatten och därmed sammanhängande utlakning av tungmetaller, hälsoeffekter dels direkt av luftföroreningarna, dels indirekt via metallhaltigt grundvatten samt skador på byggnader och andra konstruktioner.

De första åtgärderna för att komma till rätta med försurningen riktades mot svaveldioxidutsläppen, som då ansågs utgöra den huvudsakliga källan till problemen. Redan 1968 införde den dåvarande socialdemokratiska regeringen generella regler för att begränsa svavelutsläppen från oljeeldning. År 1976 lade samma regering fram en proposition med förslag till åtgärder för att kraftigt begränsa svavelutsläppen och därmed motverka försurningen, som då i första hand hade drabbat sjöar och vattendrag. Riksdagen accepterade förslagen, en ny lag om svavelhaltigt bränsle infördes och skärpta krav på rening av industriella processer ställdes. Propositionens målsättning om en halvering av de svenska svavelutsläppen har nu i stort sett uppfyllts.

Begränsningarna av svaveldioxidutsläppen kompletterades med åtgärder för att återställa redan försurade sjöar och för att skydda hotade vattenområden. Försöksverksamhet med kalkning startades. Denna gav oss kunskaper om effekter och metoder för den kalkningsverksamhet som nu pågår i full skala.

Jag vill i detta sammanhang också peka på den proposition om vissa kolfrågor som riksdagen antog i våras. Regeringen redovisade i denna proposition riktlinjerna för de miljökrav som skall tillämpas för koleldade anläggningar. Dessa riktlinjer innebär att svavelutsläppen från större anläggningar skall begränsas till högst 0,05–0,10 gram per megajoule bränsle och för mindre anläggningar till högst 0,10–0,17 gram per megajoule. Detta innebär på båda punkterna väsentliga skärpningar i förhållande till de riktlinjer som den dåvarande borgerliga regeringen redovisade våren 1982. Dessutom avser vi tillämpa de skärpta kraven för större koleldade anläggningar redan från ett årligt svaveldioxidutsläpp av 400 ton eller mer. Även detta är en skärpning. Motsvarande miljökrav kommer att tillämpas även för andra fasta bränslen, t. ex. torv. Dessa riktlinjer som regeringen nu tillämpar beräknas minska svaveldioxidutsläppen med ytterligare 20 000–30 000 ton/år.

Allteftersom de svenska utsläppen minskat har betydelsen av det utländska nedfallet över Sverige ökat. Mer än 80 % av de luftföroreningar som i dag faller ned över oss härstammar från källor utanför vårt land. Flertalet andra länder i Europa får också huvuddelen av sitt nedfall av luftföroreningar från källor utanför det egna landet. Problemen kan därför inte lösas på annat sätt än genom samordnade åtgärder i hela Europa.

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

Detta har vi från svensk sida hävdad under många år. Redan i den svenska nationalrapporten till FN:s miljökonferens år 1972 i Stockholm visade vi på försurningens internationella dimensioner. Vi fortsatte därefter vårt arbete inom OECD där man genom gemensamma forsknings- och undersökningsinsatser kunde visa hur föroreningarna transporterades hundratals kilometer över landgränserna. Genom bilaterala kontakter sökte vi vidare att öka förståelsen för försurningsproblemen. Det är emellertid först under senare år – i takt med att skadebilden ute i Europa förvärrats – som berörda länder tvingats inse problemens allvar och räckvidd.

Genom tillkomsten av ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar år 1979 enades Europas stater om att bekämpa luftföroreningarna. Konventionen, som trädde i kraft i mars 1983, är den bas på vilken vi skall bygga det fortsatta internationella samarbetet.

Hösten 1982 föreslog den socialdemokratiska regeringen de övriga nordiska ländernas regeringar att vi gemensamt skulle utforma ett program till ECE-konventionens första möte i Genève i juni 1983. Programmet som lades fram gick ut på en 30-procentig minskning av svavelutsläppen under en tioårsperiod. Samtidigt betonade vi från svensk sida att förslaget skulle ses som en första etapp i arbetet med att radikalt minska luftföroreningens utsläppen över Europa och Nordamerika.

Vid internationella konferenser på ministernivå under våren–sommaren 1984 i Ottawa och München har kretsen av länder som anslutit sig till det nordiska förslaget successivt utökats. I dag omfattar konventionen totalt 20 länder i såväl Väst- som Östeuropa samt Canada. Vid det andra mötet inom ECE-konventionen i september i år påbörjades arbetet med att folkrättsligt i form av ett protokoll till konventionen, binda länderna till det politiska åtagande man tidigare gjort, att uppfylla 30-procentsförslaget. Förhoppningen är att ett protokoll skall vara klart för undertecknande vid halvårsskiftet 1985.

Mot bakgrund av vad jag sade inledningsvis om luftföroreningarnas och försurningsskadornas omfattning och orsaker står det klart att hittills vidtagna åtgärder ej varit tillräckliga. Ytterligare åtgärder måste vidtas såväl nationellt som internationellt om vi skall kunna komma till rätta med de aktuella problemen. Tiden är också knapp om vi skall undgå ännu mera omfattande och kanske även irreparabla skador. Det står också klart att åtgärder måste vidtas inom en rad olika områden och verksamheter som påverkar försurningssituationen och utvecklingen. Det var med detta synsätt och med insikten om behovet av ytterligare åtgärder mot försurningen som regeringen på nyåret 1984 tillsatte en särskild aktionsgrupp mot försurning. Gruppens uppgift var att utarbeta ett sammanhållet brett program för att samordna och intensifiera insatserna mot försurningen. Gruppens arbete resulterade i en av berörda myndigheter utarbetad aktionsplan mot luftföroreningar och försurning.

Förslagen i aktionsplanen kan i korthet sammanfattas i följande punkter:

- Minskning av svavelutsläppen med minst 65 % mellan 1980–1995

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

- Minskning av kväveoxidutsläppen med minst 30 % mellan år 1980-1995
- Begränsning av klorväteutsläppen
- Begränsning av utsläppen från försurande ämnen av gruvavfall
- Åtgärder inom skogsbruket t. ex. begränsning av skogsgödsling och helträdsutnyttjande
- Åtgärder inom jordbruket inkl. begränsning av användningen av surgörande gödselmedel
- Kalkning av sjöar och vattendrag samt även försöksvis av grundvattentäkter
- Försöksverksamhet för att dämpa försurningseffekter i mark och grundvatten
- Forskning, övervakning och teknisk utveckling

Aktionsplanen är f. n. föremål för remissbehandling. Syftet är, vilket framgått av statsministerns regeringsförklaring, att en proposition skall föreläggas detta riksmöte.

Genom de initiativ i försurningsfrågan som tagits av de socialdemokratiska regeringarna och som i och med genomförandet av 1976 års beslut om en halvering av svavelutsläppen fullföljts av de borgerliga regeringarna har Sverige nått fram till en ledande position i världen när det gäller kampen mot försurningen. Jag har sett det som en stor fördel att detta arbete i stort sett kunnat ske i politisk enighet.

Ett stort och viktigt problem, särskilt när det gäller utsläppen av kväveoxider, är bilavgaserna. Det står i dag klart att kväveoxiderna spelar en viktig roll i försurningsproblematiken dels direkt, dels genom att medverka till bildning av ozon och fotokemiska oxidanter, som antas vara en väsentlig orsak till skadorna på skog och annan växtlighet.

Bilavgaserna svarar för ca 60 % av de kväveoxider som släpps ut i Sverige i dag. Det står alltså helt klart att åtgärder mot bilavgasutsläppen är nödvändiga om vi skall kunna minska kväveoxidutsläppen radikalt. För åtgärder mot bilavgaserna talar även att de avgashalter som uppmätts på trafikerade gator inte bara i Stockholm utan också i ett flertal större städer ådvis ligger över Världshälsoorganisationens gränsvärden och bedöms kunna ge risker för människors hälsa. Skärpningen av avgasreningskraven vad gäller bilar bör enligt min uppfattning omfatta två steg, nämligen:

- Införandet av blyfri bensin
- Skärpning av avgasreningskraven

Mot bakgrund av bilismens internationella karaktär är det emellertid av stort värde om dessa åtgärder kan ske samtidigt i flera länder som ligger nära varandra. Detta är angeläget mot bakgrund av behovet av en harmonisering och underlättar det praktiska genomförandet. För att understödja möjligheterna till en sådan samlad lösning inbjöd jag i somras de nordiska länderna och sju andra länder, i första hand Västtyskland, till en samverkan om det praktiska genomförandet. Hittills har två expertmöten hållits. Förutom de nordiska länderna har Canada, Nederländerna, Schweiz, Västtyskland,

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

Österrike och Liechtenstein deltagit i arbetet. Experterna är överens om att blyfri bensin bör införas i god tid före 1989 och att blyfri bensin bör finnas tillgänglig redan under 1986. Experterna anser också att avgaskraven bör skärpas till en nivå motsvarande den som gäller i USA. De föreslår att de avgasreningskrav som f. n. tillämpas federalt i USA bör införas. Även de amerikanska testmetoderna bör utnyttjas, bl. a. med hänsyn till att tiden för ett genomförande kan förkortas. Experterna skall träffas en gång till i december i år för att slutligt diskutera förslaget.

Vidare förväntas EG:s ministerråd i början av december 1984 ta ställning till EG-kommissionens förslag rörande blyfri bensin.

Regeringen har med tillfredsställelse noterat det stora intresse som föreligger för ett internationellt samarbete beträffande de nya skärpta avgasreningskraven vad gäller bilar. Det är givetvis av stort värde från miljösynpunkt om ett flertal länder enas kring ett samarbete om införande av nya, skärpta avgasreningskrav, som motsvarar dem som f. n. gäller federalt i USA. Av särskilt stort värde anser jag det vara att experterna hittills varit överens om att utnyttja de amerikanska testmetoderna, som redan finns tillgängliga. Detta underlättar självfallet möjligheterna till ett snabbare införande av skärpta avgasreningskrav.

Enligt regeringens uppfattning är det angeläget att blyfri bensin snarast möjligt introduceras i Sverige. För att ge underlag för ett kommande beslut om införande av blyfri bensin har regeringen uppdragit åt statens naturvårdsverk, statens energiverk och överstyrelsen för ekonomiskt försvar att utreda en rad praktiska frågor i samband med genomförandet. Uppdragen skall redovisas till regeringen under hösten 1984.

Energiministern har i ett svar till Nils Åsling den 11 oktober 1984 redovisat regeringens syn på frågan om etanolinblandning i samband med övergång till blyfri bensin. När det gäller Ivar Franzéns fråga vill jag därför hänvisa till detta svar.

Även om det i dag råder enighet bland våra forskare om att en begränsning av luftföroreningarna är ett verksamt och nödvändigt medel om vi skall kunna komma till rätta med försurningsproblemen kvarstår dock behoven av att fortsätta och intensifiera forskningen såväl nationellt som internationellt inom de aktuella områdena. I aktionsplanen läggs fram en rad förslag till sådana forskningsinsatser. Som jag tidigare nämnt avser regeringen att senare under detta riksmöte redovisa sina ställningstaganden till förslagen i aktionsplanen. Då kommer också bl. a. inventeringarna av skogsskador, som Britta Hammarbacken efterlyser i sin interpellation, att tas upp. I detta sammanhang kan jag dock nämna, att den av Britta Hammarbacken förordade metodiken för inventering av skogsskador redan prövas i Sverige.

Regeringen bedömer riskerna för ytterligare skogsskador som allvarliga. Detta är en av huvudanledningarna till att ytterligare åtgärder för att minska utsläppen snarast måste vidtas så att skadorna såväl för samhället som för enskilda kan minskas eller helt elimineras.

När det gäller Olof Johanssons specifika frågor rörande det internationella arbetet vill jag först framhålla att jag helt delar uppfattningen att det

internationella arbetet måste fortsätta och helst intensifieras. Jag har nyss redovisat en rad åtgärder i denna riktning. Jag kan tillfoga att statens naturvårdsverk kommer att lämna stöd till ett internationellt projekt som skall utreda bästa och mest ekonomiskt lönsamma strategi för att minska utsläppen i Europa.

Vad beträffar bevakningen som sker via våra ambassader kan jag nämna att utrikesdepartementet redan för ett år sedan i ett brev till alla ambassader i berörda länder instruerade dessa att särskilt bevaka och rapportera vad som sker i resp. land när det gäller luftföroreningsfrågorna. Denna förhöjda bevakning ger oss löpande värdefull information och kommer att fortsätta.

Kravet på en förändring av ECE-konventionen ställer jag mig frågande till. Enligt min uppfattning omfattar konventionen ett krav på att minska utsläppen av luftföroreningarna totalt sett vare sig dessa härstammar från befintliga eller nya anläggningar. Vad som dessutom gäller är att vid ombyggnad av äldre anläggningar bästa teknik skall användas. Någon ändring av konventionen behövs således inte enligt min uppfattning.

Inom ramen för konventionen sker också ett omfattande informationsutbyte om forskning och teknik. Detta gäller inte minst inom områdena avsvavlingsteknik, ny förbränningsteknik m. m. Jag kan nämna att man 1985 kommer att anordna ett avsvavlingsseminarium i Österrike. Jag vet också att de svenska företag som ligger långt framme inom dessa områden själva deltar internationellt för att visa upp vad de kan erbjuda.

Beträffande Olof Johanssons förslag om en internationell miljöfond vill jag säga att jag inte är beredd att ta initiativ till en sådan. Enligt min mening skulle en sådan fond strida mot principen att den som förorenar också bör stå för kostnaderna för de åtgärder som erfordras för att minska utsläppen.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag således understryka att det är regeringens uppfattning att det är nödvändigt med ytterligare åtgärder för att motverka försurningsskadorna. Det är min förhoppning att detta arbete skall kunna genomföras i stort samförstånd här i riksdagen.

Anf. 16 Andre vice talman ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret, även om det till sitt innehåll var sådant att det mesta redan var känt. Men jordbruksministern har uppenbarligen något slags minneslucka när det gäller tiden 1976–1982. Av jordbruksministerns svar verkar det som det under den tiden egentligen inte hände någonting, trots att många samstämmiga uppgifter tyder på att exempelvis den konferens som vi anordnade i Stockholm och där jordbruksministern själv var gäst var en framgång och hade en betydelse för det fortsatta arbetet mot försurningen. Jag tror att det vore bra för den samförståndslinje som jag har talat för och som jordbruksministern i slutet av sitt svar gjorde sig till tolk för om jordbruksministern vill erkänna att det gjordes aktiva insatser även under den tiden.

Det utreds mycket samtidigt som det handlas för litet – det skulle kunna vara mitt omdöme efter det svar som jordbruksministern i dag avgivit. Aktionsgruppen, generaldirektörgruppen, i all ära, men jag vidhåller att det

Fredagen den
9 november 1984

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

hade varit bättre om man i början av året hade tillsatt en parlamentarisk kommitté, så att man direkt fått den nödvändiga politiska och folkliga förankringen för ett konkret handlingsprogram, som är en nödvändighet om vi skall kunna lösa de här problemen.

Nu framhåller jordbruksministern i svaret kväveoxidutsläppens stora betydelse. Ja, vi är överens på den punkten. Men samtidigt är det just på den här punkten som jordbruksministern inte aviserar några konkreta förslag. När det gäller svavelutsläppen befinner sig jordbruksministern närmast på decimalkommanivån i diskussionen, och det är naturligtvis bra. Men när det gäller kväveoxidutsläppen säger han ingenting.

Vi tycker att aktionsplanen från naturvårdsverket är bra i sina huvuddrag. Men vi vill gå fram med tydligare besked när det gäller kväveoxiderna. Jordbruksministern talar uppskattande om att aktionsplanen föreslår en minskning av kväveoxidutsläppen med minst 30 % mellan åren 1980 och 1995. Men, herr jordbruksminister, just en sådan minskning kräver att man åtminstone följer aktionsplanens förslag om att införa USA:s 83-krav på bilarna redan från 1987 och på de dieseldrivna fordonen från 1992. Men jag kunde i svaret inte uppfatta något besked från jordbruksministern på den punkten.

Hur kommer det sig att jordbruksministern anser att en s. k. harmonisering är det viktigaste? Varför har man från regeringens sida inte varit med om att stötta t. ex. västtyskarna i deras ansträngningar att komma till rätta med bilavgaserna? Tidigare angavs från västtysk sida 1986 som det år då man skulle gå över till katalytisk avgasrening. Jag upplevde inte att det gavs något aktivt stöd från Sverige på den punkten. Nu har återigen västtyskarna talat om det årtal då de skall ha genomfört denna begränsning. Men från svenskt håll säger man ingenting, i varje fall har det inte sagts någonting i dag – vilket vi naturligtvis hade anledning att vänta oss. Man säger inte att man kommer att ansluta sig i fråga om detta årtal, och man säger inte att man vill gå före.

Det sistnämnda är ju intressant eftersom jordbruksministern gärna talar om att Sverige har en ledande position i världen när det gäller kampen mot försurningen. Det är knappast så längre. Den tiden ligger väl bakom oss, herr jordbruksminister. Det är i stället andra länder som går före och talar om när man vill införa den ena utsläppsbegränsningen efter den andra. I bästa fall skulle man kunna ge det värdeomdömet att Sverige nu kommer som tvåa efter Västtyskland i det aktiva miljöarbetet.

Jag tvivlar naturligtvis inte på jordbruksministerns och regeringens vilja att åstadkomma lösningar. Men jag är heller inte helt övertygad om att man driver arbetet med den beslutsamhet och kraft som är nödvändig för att vi skall kunna rädda våra skogar, se levande sjöar och ha en produktiv natur.

Det som händer ute i Europas skogar i dag är ju minst sagt skrämmande. Alla de bedömningar som gjorts av de europeiska skogarnas "friskhetstillstånd" tyder ju på att arealen påverkad – sjuk – skog kommer att öka under de närmaste åren.

Västtyskland, som med stort allvar tagit sig an skogsodödsproblematiken genom systematiska inventeringar och stora forskningsprogram, redovisar ju

en förfärande ökning av skogsskadorna – och dessutom att andelen allvarliga skogsskador efter den senaste inventeringen ökar dramatiskt.

Det perspektiv som man kan se i förlängningen av skogsskadornas utbredning visar att det inte bara kommer att bli ekologiskt förödande effekter utan också ekonomiska konsekvenser av en sådan omfattning att det är svårt att föreställa sig de nationella och internationella skadorna. Jag tycker nog att det är märkligt att jordbruksministern inte med ett enda ord berör detta område.

Har jordbruksministern någon gång t. ex. frågat sig: Hur blir händelseutvecklingen i Sverige och även internationellt om skogsskadorna inte kan begränsas? Det finns stor anledning att ställa sig den frågan, och det finns naturligtvis ännu större anledning att försöka hitta en strategi för hur man då skall kunna bemästra den situation som uppkommer.

När det gäller de långväga luftföroreningarna har uppmärksamheten hela tiden till stor del varit riktad på svaveldioxidutsläppen. Det är ju inom det området som de flesta åtgärderna har vidtagits. Det är naturligtvis svårt att göra exakta bedömningar av hur mycket dessa utsläpp kommer att minska framdeles. Men det antagandet törs man väl ändå göra att här finns en förhoppning om att utvecklingen går i en positiv riktning, mot en minskning. De totala kväveemissionerna ökar emellertid fortfarande, vilket ger i varje fall oss i centerpartiet anledning till stor oro. Det torde i dag vara fullständigt klart att det är kväveoxiderna som är den mest hotfulla faktorn för skogens del, genom kopplingen till ozonproblematiken och markens ökande kväve-mättnad. Det är mot den bakgrunden alldeles nödvändigt att åtgärder i första hand sätts in mot bilavgaserna, som är den dominerande föroreningskällan.

Jag har självfallet respekt för att departementet inväntar svar från remissinstanserna med anledning av naturvårdsverkets rapport. Men det kan rimligen inte hindra jordbruksministern från att ha en klar, egen principiell inställning i fråga om åtgärder i detta sammanhang och framför allt i fråga om tidpunkten för när man skall ta sig an bilavgasproblematiken.

Inget hindrar oss i Sverige från att även fortsättningsvis gå före som ett gott exempel. Vi spelar intet den rollen i dag, men jag tror att det finns anledning att sträva efter den rollen. Jag tror nämligen att vi kan vara överens om att vi, för att vi skall lyckas i det internationella arbetet, hela tiden måste kunna visa på att vårt eget arbete är framgångsrikt. I den uppkomna situationen kan vi ta vara på de fördelar som det aktiva västtyska agerandet har gett oss genom att snabbt införa blyfri bensin, starta etanoltillverkning för låginblandning av etanol och införa en katalytisk avgasrening eller något motsvarande. Jag hoppas att regeringen inte låter sig förskräckas av de extra kostnader som därigenom blir nödvändiga. På den här punkten är valet lätt, som vi i centerpartiet ser saken. Bilismen får ta de kostnader som uppstår när det gäller att så mycket som möjligt eliminera den föroreningskälla som ju bilen är. I det avscendet kan regeringen räkna med stöd från oss i centerpartiet. Däremot kan ni naturligtvis inte räkna med vårt stöd, om ni ingenting gör för att påverka händelseutvecklingen i en gynnsam och positiv riktning.

Nr 24

Fredagen den
9 november 1984

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

Fredagen den
9 november 1984

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

Anf. 17 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag skall be att få tacka jordbruksministern för det svar som har lämnats också på min interpellation.

Bakgrunden till den var att vi från svensk sida med största möjliga eftertryck internationellt måste bekämpa försurningen och den miljökatastrof som vi kan se omkring oss. Framgångsrik i det arbetet kan man bara bli om man först sopar rent framför egen dörr, och jag kan där helt kort instämma i vad Anders Dahlgren sade. Det är ingen garanti för framgång internationellt om man lyckas på hemmaplan, men det är en avgörande förutsättning för att möjligheterna till positiva bidrag internationellt skall finnas. Det är i varje fall min erfarenhet.

Att kampen mot försurningen måste föras också internationellt framgår konkretast och tydligast – som också nämns i interpellationssvaret – av att mer än 80 % av de försurande utsläppen i vårt land kommer från utsläppskällor i andra länder. Utan framgång i det internationella arbetet blir därför det vi gör här hemma – trots allt – av begränsad betydelse.

Det räcker med att hänvisa till de alltmer alarmerande rapporterna om fossilbränsleledningens långsiktiga konsekvenser för klimatet på vår planet. Om vi skadar den hinna som omger jorden och förändrar förutsättningarna för solstrålning och värmeabsorption, så har vi – kanske oåterkalleligt – förändrat de grundläggande livsbetingelserna på jorden. Jag vill nämna detta särskilt därför att det är så viktigt att förstå att den här frågan har en speciell dignitet. Jag tycker inte det är för starka ord att tala om miljökatastrof – det är vad det är fråga om – och mot den bakgrunden måste man bedöma de åtgärder som skall sättas in.

Får jag då med anknytning mera direkt till svaren som lämnats säga att allt fler är överens om att försurning av luft, vatten och mark är en framväxande miljökatastrof, t. o. m. den största vi känner. Energianvändning, främst då fossila bränslen, är grunden till denna katastrofutveckling. Vi i Sverige blev – jag vill säga det – sent medvetna om fossilbränsleledningens konsekvenser. Andra länder kom till insikt ännu senare. Om vi är ärliga måste vi erkänna att det egentligen förhåller sig så. Jag tänker på Svante Odéns larm under 1960-talet, vi började med svavelbegränsning 1968 och vi tryckte på vid världsmiljökonferensen i Stockholm 1972. Vi var tillsammans med en del andra länder i Norden samt främst Canada och Holland trots allt först ute. En del länder saknar fortfarande insikt och i varje fall vilja att vidta erforderliga konkreta åtgärder. På annat sätt kan man tyvärr inte tolka en del uttalanden från officiellt håll i t. ex. Storbritannien och USA.

Andra länder saknar förmågan, och det är lika allvarligt, för då händer heller ingenting. På grund av problemens storlek och av ekonomiska skäl har man svårt att klara av en radikal omställning. Mot den bakgrunden har vi från svensk sida skyldighet att göra någonting.

Det är därför jag har tagit upp frågan om en internationell miljöfond. Jag tycker inte det är tillfredsställande när jordbruksministern avfärdar det förslaget med hänvisning till principen att den som förorenar också får stå för kostnaderna för erforderliga åtgärder för att minska föroreningen. Det är en

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

riktig princip, men skall den också gälla mellan stater? Naturligtvis inte. Det är en fråga mellan den enskilda förorenaren och det enskilda landet om hur man praktiskt skall se till att den som förorenar också får bära den ekonomiska bördan av att minska föroreningarna. Men för den skull skall man inte säga att en internationell miljöfond inte behövs och inte kan inrättas. Det är bråttom. Om vi är överens om katastrofscenariot måste vi agera också för att ta vara på det helt annorlunda klimat som finns i dag och känna att det är en fråga om internationell solidaritet. Det finns exempel på hur man hjälpt varandra i sådana här frågor, bl. a. från Bayern i Västtyskland, som lämnat stöd till den östra sidan.

På den här punkten tycker jag att jordbruksministern i sitt svar alltför lättvindigt har gått förbi problematiken. Det finns i dag ett internationellt klimat som möjliggör åtgärder på det här området, och en miljöfond ser jag som en möjlig väg att nå framgång.

Låt mig också kommentera svaret när det gäller vad vi i övrigt kan göra internationellt. Min inställning är att vi borde ta efter det japanerna gjorde i Osaka 1972, dvs. samla alla tillgängliga resurser i fråga om teknik för att åstadkomma bästa möjliga rening i enlighet med ECE-konventionens föreskrifter och kombinera kraften i internationell teknikkonkurrens med miljöpolitiken på det här området. Jag tycker att Sverige här har speciella förutsättningar att ta initiativ. Det är också vad vi i början av året krävde i vår motion. De åtgärder som nämns i slutet av interpellationssvaret tycker jag är bra, men jag tror att Sverige har särskilda förutsättningar för att ta sådana övergripande initiativ som jag nämnt.

Så till vår ambitionsnivå, såsom den har manifesterats. Det finns i dag ett betydligt bredare stöd för konkreta, bindande överenskommelser mellan staterna än det fanns 1979 – jag tror att Svante Lundkvist håller med mig om detta – och det är trots allt hoppfullt. Den konvention som antogs i Genève 1979 var en kompromiss, och man angav då en *minimiambition* för att över huvud taget kunna enas om en konvention. Men det stadiet är nu passerat, och det är därför vi måste fortsätta och trycka på.

I det sammanhanget vill jag kommentera det som nämns i svaret om förslaget om en ambitionsnivå motsvarande 30 % minskning av svavelutsläppen under en tioårsperiod. Det är klart att förslaget är positivt som ett första steg i arbetet för att minska luftföroreningsutsläppen, men man kan inte hävda att det är en hög ambitionsnivå. Vi kan jämföra med vad som skett t. ex. här i Sverige. Vi har i Sverige under åren 1979–1983 minskat vår oljeförbrukning med mer än 30 %, från 308 till 206 TWh. Vi har alltså mer än överträffat den internationella ambitionsnivån när det gäller oljan – och det är huvudsakligen den det gäller – på halva den tid som vi satt som mål, dvs. tio år. Det har gått fem av de tio åren, och vi har överträffat vad vi har krävt internationellt. Det är därför viktigt att slå fast att vi på den här punkten borde höja ambitionsnivån ytterligare, vilket vi har krävt, för att inte i onödan försena den process som pågår i form av ett internationellt uppvaknande.

Även om jag naturligtvis har respekt för sektorsansvaret inom regeringen,

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

vill jag något gå in på energipolitiken. Jag tycker det är viktigt att vi här i riksdagen inte vidarebefordrar missuppfattningen att vi bara skall ägna oss åt symptomangrepp och åt att bekämpa konsekvenser. Det huvudsakliga är att vi skapar förutsättningar för en hushållning med energi som gör att vi slipper utsläppen, en hushållning som innebär att vi minskar användningen av fossila bränslen. Detta måste vara helt grundläggande. Hushållning och åter hushållning är därför det främsta vapnet, nationellt och internationellt, för att bekämpa försurningskatastrofen.

Jag utgår från att jordbruksministern delar vår uppfattning på den punkten, så att vi inte behöver ha den diskussionen hängande i luften. I det sammanhanget, herr jordbruksminister, bör man inte heller, som Anders Dahlgren sade, glömma bort de sex åren med en annan regering här i landet, då det gjordes ganska mycket på energihushållningens område.

Anf. 18 GÖSTA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag får tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation. Tyvärr är det ett magert svar, eller inget svar alls, på de frågor jag har ställt i interpellationen.

Jordbruksministern gör sig inget besvär med att svara på frågan om vilka konsekvenser skogsskadorna kan få för Sveriges ekonomi. Han nämner inte med ett ord konsekvenserna för löntagarna som jobbar inom svensk skogsindustri. Han visar heller inget större intresse för hur skogsägarna kan drabbas av skogsdöden. Detta totala ointresse av en analys av skogsskadornas effekter på olika samhällsområden är enligt min mening djupt oroande.

I samband med centerns studieresa i Västtyskland såg vi områden som var nästan ökenliknande. Vi såg döda skogar. Vi såg skog i 25–30-årsåldern som var svårt skadad. Vi såg områden där 70 % av granskogen var skadad. Vi fick färsk rapport från Tjeckoslovakien, där skogsmarksområden på 60 000 hektar var döda.

Denna förfärande bild av verkligheten borde vara en väckarklocka även för Svante Lundkvist. Det borde vara en självklar opinionsbildande uppgift för en miljöminister att visa på vad som kan hända om skogsdöden breder ut sig över de svenska skogarna. Svenska folket har rätt att få besked om vad som händer om vi får samma skogsskador som i t. ex. Tjeckoslovakien och Västtyskland.

Omkring 300 000 svenskar får som bekant sin utkomst från skogsbruk och skogsindustri. Under 1983 drog skogsnäringen in 38 miljarder kronor i rena exportinkomster. Skogen är i särklass den största intjänaren av främmande valuta här i landet. Det är ingen överdrift att hävda att skogen är något av ryggraden i vår ekonomi. Skulle skogsdöden breda ut sig över Sverige så innebär det en ekonomisk katastrof. De ekonomiska konsekvenserna av skogsdöden kan bli långt farligare än det budgetunderskott som vi brottas med i Sverige.

Detta är sanningar som alla borde bli medvetna om. Ingen får underskatta miljöproblemen inom skogsbruket eller dessas enorma ekonomiska konsekvenser.

Klokskapen ligger i att vi nu gör de ekonomiska uppoffringar som behövs för att hindra skogsdödens utbredning. Frågan är om jordbruksministern inser dessa sanningar. Inser han att skogsdöden också kan hota jobben för 300 000 svenskar som har sin försörjning i skogen eller inom skogsindustrin eller inom serviceföretag som har anknytning till just skogsbruket? Inser Svante Lundkvist att det är litet sent att peka på dessa fakta den dag då skogsdöden redan är över oss?

Arbetare och tjänstemän inom det svenska skogsbruket och den svenska skogsindustrin borde ha rätt att få veta vad som kan hända om våra skogar får samma skador som skogarna i t. ex. Tjeckoslovakien och Tyskland. Vårt lands skogsägare har rätt att få veta vilka enorma problem de tyska skogsägarna brottas med. Hela svenska folket har rätt att få en så god bild som möjligt av vad som händer svensk ekonomi om skogsdöden breder ut sig i Sverige. Det borde vara en miljöministers uppgift att mobilisera det svenska folket för förebyggande och kraftfulla insatser för att begränsa försurnings-skadorna. Är Svante Lundkvist beredd att ta på sig det opinionsbildande ansvar som krävs för att effektivt bekämpa skogsdöden i Sverige?

I Västtyskland träffade vi på vår studieresa förtvivalade skogsägare. De var förtvivalade och skakade av flera skäl. De var djupt bekymrade över att se att en del av naturen är döende. De var skakade av att kommande generationer inte skulle kunna bruka skogen. De var förtvivalade över de svåra ekonomiska konsekvenser som följer i spåren av skogsdöden. Det är svårt att i ord beskriva hur allvarligt de upplevde att resultatet av förfädernas skogsvård och ansträngningar att skapa fina skogar håller på att helt gå förlorade.

De tyska politikerna har redan insett hur allvarligt skogsdöden drabbar skogsägarna. Därför har samhället satt in ekonomiskt stödjande åtgärder. Inser Svante Lundkvist att det kan krävas liknande insatser även av en svensk regering? Inser jordbruksministern vilka svåra ekonomiska förluster som skogsdöden kan innebära för det svenska samhället och för de svenska skogsägarna?

Anf. 19 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag är i den förmodligen ganska ovanliga situationen att jag bör tacka en icke närvarande minister för svaret. Jordbruksministern har gjort en insats för att förenkla och förkorta behandlingen av denna viktiga fråga genom att hänvisa till det svar som energiministern gav Nils Åsling den 11 oktober. Jag vill då först hemställa att jordbruksministern framför mitt tack till energiministern.

Jag förutsätter dock att jordbruksministern skall svara för dagens debatt och hoppas att vi skall få ett intressant meningsutbyte med utgångspunkt i Birgitta Dahls svar på en helt annan fråga och min interpellation.

Låt mig först reagera på att Birgitta Dahl i sitt svar ville ge sken av att centerpartiet skulle ha varit omedvetet om etanolens betydelse och det tekniska utvecklingsläget. Det är en direkt felaktig beskrivning. Centern har i ett flertal motioner och interpellationer under de senaste åren pekat på etanolens möjligheter och på behovet av skattefrihet. Det är socialdemokra-

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

terna som har sovit en törnrosasömn, och det är mycket beklagligt. Yrvakenheten är fortfarande besvärande tydlig.

Jag vill samtidigt notera med tillfredsställelse att Birgitta Dahl i slutet av debatten visade en betydande öppenhet i skattediskussionen. Jag tar det som ett tecken på ökad medvetenhet om det verkliga förhållandet. Det är nu nästan en månad sedan jag fick mitt svar via Åslings fråga. Sedan dess har mycket hänt, som kan vara värt att diskutera här i dag.

De industriella aspekterna blev ganska svagt belysta i energiministerns svar, men jag skall inte krångla till tillvaron för jordbruksministern genom att fördjupa mig i det. Vi har tillräckligt att diskutera inom ramen för jordbruksministerns ansvarsområde. Därtill kommer skattefrågan.

Debatten kring låginblandning av etanol i bensinen har den senaste tiden varit ganska intensiv. Etanolens oktanhöjande effekt har ifrågasatts, och från såväl oljebranschen som bilindustrin har framförts betänkligheter. Självfallet har jordbruksministern noga följt debatten och tagit del av det utredningsmaterial som efter hand kommer in till regeringen.

Jag tror att det är viktigt att vi i dagens diskussion försöker att avföra vissa överdrifter som har förekommit i debatten. Klart är att t. ex. en 6-procentig etanolinblandning har en påtagligt positiv påverkan på oktantalet. Det gäller mest det s. k. forskningsoktantalet och något mindre oktantalet mätt som motoroktantal. Detta bör, hoppas jag, kunna vara ett gemensamt utgångsläge för den fortsatta debatten.

Jordbruksministern har själv i sitt svar här i dag till andra interpellanter sagt att blyfri bensin *måste* införas snarast möjligt. Det finns självfallet flera möjligheter att tillverka blyfri bensin med acceptabla oktantal, men låginblandning av etanol är under vissa förutsättningar ett intressant alternativ för – tror jag – alla berörda parter.

Olyckligtvis sammanfaller diskussionen om blyfri bensin med att det genom ett ändrat konsumtionsmönster avseende oljeprodukter pågår en betydande förändring av råvarubasen för bensintillverkningen. Den minskade användningen av tunga oljor medför att bensinen i högre grad måste baseras på krackade produkter. Det ger en annan molekylsammansättning i bensinen och en viss otrygghet när det gäller att kunna hålla givna specifikationer med betryggande marginaler. Det är förståeligt om såväl oljeindustri som bilindustri i den situationen spontant värjer sig för nya komponenter i bensinen.

Det sägs ibland att man genom en utveckling av processen i raffinaderiet kan klara tillverkningen av blyfri bensin utan några som helst tillsatser. Detta är förmodligen sant, men det kräver betydande investeringar och blir troligen svårare ju större omfattning användningen av den blyfria bensinen får. Jag tror att det är viktigt för alla parter att snabbt få besked om hur och när blyfri bensin skall införas. Det är också viktigt att parterna får klart för sig vilka villkor som skall gälla och att villkoren blir bestående under en längre tidsperiod.

Om regeringen inte lämnar besked i skattefrågan avseende etanol senast vid tidpunkten för övergång till blyfri bensin, är risken uppenbar att det görs

felinvesteringar som radikalt minskar den framtida handlingsfriheten.

Oljeindustrin har i dag överkapacitet och alltså utrymme för en förlängd process. Men tunga investeringar binder oss då vid enbart olja och står i direkt strid med riksdagens enhälliga beslut om minskat oljeberoende. Det är inte för ro skull, herr jordbruksminister, jag har frågat om vilka åtgärder regeringen ämnar föreslå och vidtaga för att möjliggöra övergång till blyfri bensin och katalytisk rening.

För varje dag som regeringen drar denna fråga i långbänk försenas genomförandet i motsvarande grad. Visst kan det finnas detaljer som ytterligare behöver analyseras, men riktlinjer och färdriktning borde regeringen kunnat ange för länge sedan. Jag beklagar djupt den senfärdighet som regeringen här demonstrerar.

Det är nu mer än ett och ett halvt år sedan jag hade min första interpellationsdebatt med energiministern i denna fråga. De argument som då redovisades för en omfattande produktion av etanol, baserad på inhemska råvaror, är lika aktuella i dag som de var då. Det har alltså funnits mycket god tid för regeringen att utreda och undersöka. Men regeringen har suttit med armarna i kors utom under de senaste månaderna, då ett visst utredningsarbete har kommit i gång. Regeringen har låtit mer än ett år gå utan att vidta någon som helst åtgärd.

I oktober i fjol hade jordbruksministern och jag ett samtal i samma ämne som i dag, och då lovade jordbruksministern att se positivt på det hela. Inte heller det löftet innebar emellertid något påskyndande av ärendet.

Jag tror att jordbruksministern måste erkänna att det knappast är obilligt när jag i dag vill ha ett konkret svar på min fråga. Har regeringen under ett och ett halvt år inte kunnat redovisa något konkret?

Låt mig repetera några av de argument som jag anförde våren 1983.

1. Blyinblandningen i bensinen är ett stort miljö- och hälsoproblem.
2. Effektiviteten i det svenska jordbruket och en minskad konsumtion av baslivsmedel innebär att vi i dag har ett betydande överskott av bl. a. spannmål.
3. Vi är samtidigt nettoimportörer av protein, och importen utgörs i huvudsak av högvärdig protein, som mycket väl kan användas som människoföda. Detta försämrar vår bytesbalans, och vi konsumerar onödigt värdefullt protein som djurfoder.

Dessa förhållanden ansåg jag då – och anser fortfarande – att vi borde kunna komma till rätta med genom en omfattande produktion av etanol baserad på svensk spannmål. Sedan dess har fabriken i Lidköping bevisat att biostilprocessen fungerar väl och att den är ekonomiskt konkurrenskraftig. Detta bör vara en annan viktig gemensam utgångspunkt för dagens diskussion.

Under det senaste året har de välkända försurningsproblemen gett sig till känna på ett dramatiskt sätt genom den s. k. skogsdöden. Detta har ytterligare förstärkt kravet på en snabb övergång till blyfri bensin, vilket skulle öka möjligheterna till katalytisk rening av bilavgaserna.

Nr 24

Fredagen den
9 november 1984

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

Herr talman! Jag vill avslutningsvis återvända till mitt tidigare påstående, att etanolinblandning vid övergång till blyfri bensin under vissa förutsättningar kan vara det bästa alternativet för alla parter. Först och främst är det självfallet många samhällsekonomiska fördelar med att rationellt kunna utnyttja den resurs som åkermarken och spannmålen utgör. Effekterna på sysselsättning, bytesbalans och miljö är betydande. Industrin har utvecklat en process för tillverkning av etanol och en rad värdefulla biprodukter, en process av världsklass. Det gör att en snabb utveckling i Sverige sannolikt får betydande effekter på olika exportmarknader. Processen är ekonomiskt konkurrenskraftig och kan säkert i full skala trimmas betydligt.

Oljeindustrin tvingas till en betydande anpassning vid övergång till blyfri bensin. Investeringarna i oljeanläggningar kan sannolikt starkt begränsas, om etanolinblandning väljs. Viktigt är att klara koncept, som är stabila över tiden, kan lämnas i god tid så att dubbelinvesteringar undviks.

Etanolen måste dock för att få en smidig introduktion vara ekonomiskt attraktiv. För detta krävs skattefrihet. Med den utgångspunkten – alltså skattefrihet – bör det vara fullt möjligt för berörda parter att träffa de långsiktiga avtal som krävs för att investeringar i miljardklassen skall vara möjliga.

En produktion av etanol på inhemska råvaror har väsentlig betydelse ur beredskapssynpunkt. Detta har styrkts av försvarsutskottet i dess yttrande över min motion i våras.

Uppräkningen av positiva effekter kunde göras längre, men det är knappast nödvändigt. Nödvändigt är det däremot att regeringen talar om vad den står för i denna fråga. Vi har inte råd att förlora mer dyrbar tid. Vad avser regeringen, herr jordbruksminister, att göra för att snarast införa blyfri bensin? Har regeringen på ett och ett halvt år hunnit bilda sig en uppfattning om att samma skatteregler bör gälla för etanol, producerad på inhemska råvaror, som för övriga inhemska bränslen?

Anf. 20 BRITTA HAMMARBACKEN (c):

Herr talman! Eftersom Lennart Brunander inte har möjlighet att vara här i dag och ta emot svaret på sin fråga ber jag att få börja med den delen. Han har nämligen bett mig att framföra några av hans synpunkter. Jag börjar alltså med att å Lennart Brunanders vägnar tacka jordbruksministern för svaret på frågan.

Skogen är en viktig resurs för oss i Sverige både från sysselsättningssynpunkt och därför att den ger vårt land stora exportinkomster.

De skador som luftföroreningarna och den tilltagande försurningen åstadkommer kan på sikt få ödesdigra konsekvenser för vårt land och för vårt näringsliv. Långt innan vi kan se några skador på träden får vi en minskad tillväxt i skogen på grund av de skador som luftföroreningarna åstadkommer. Bara några procents minskad skogstillväxt kommer att ge stora utslag. På längre sikt, när skogen dör i större skala, blir det också en miljökatastrof. Skogen är en nödvändig ingrediens i vårt landskap både för landskapsbilden och för våra möjligheter att andas ren luft.

Mot denna bakgrund är det som händer i skogarna ute i Europa och som nu också börjat uppträda här i Sverige mycket oroväckande. Skogsdöden är inte längre någon pessimistisk framtidsvy utan en kuslig verklighet. Vi kan redan nu, och vi *bör* redan nu, vidta åtgärder för att stoppa den negativa utvecklingen i skogen.

Men vi måste också öka vår kunskap om vad som händer och om vad vi kan göra för att reparera de skador som uppstått, för att i möjligaste mån motverka en ytterligare försämring. Forskningen måste utökas.

Viktiga forskningsområden där insatserna måste utökas är bl. a. luftföroreningarnas deposition på växter, liksom luftföroreningarnas deposition på marken samt de kemiska, fysikaliska och biologiska förändringar det här leder till. Vilken stress luftföroreningarna medför för träden är också viktigt att studera och kartlägga, liksom på vilka sätt tillväxten påverkas. Den tvärinstitutionella forskningen på det här området måste också utökas, eftersom det inte bara är *en* faktor som påverkar skogen utan flera faktorer tillsammans. Parallellt med denna forskning är det också viktigt att undersöka om vi genom skogliga åtgärder kan förbättra skogens motståndskraft.

I jordbruksministerns svar behandlas, tyvärr, forskningsfrågorna mycket kortfattat och litet i förbigående. Jag hoppas att detta inte är en återspeglning av ministerns grad av intresse för frågan.

I svaret hänvisas främst till aktionsplanen från generaldirektörerna. I det sammanhanget är det viktigt att påpeka att generaldirektörernas aktionsplan till skillnad från t. ex. rapporten från lantbruksuniversitetet, inte baseras på utlåtanden ifrån forskare utan snarare på vad som redovisats av olika myndigheter. Inte heller har några forskningsorgan varit med om att utarbeta generaldirektörsrapporten. Men vad jag främst vill få veta är vilken syn regeringen själv har i den här viktiga frågan om forskningen. Det framgår faktiskt inte av svaret.

Lantbruksuniversitetet har redovisat ett förtjänstfullt forskningsprogram om luftföroreningarnas effekter på skogen, och jag tror att det är nödvändigt att staten tar ett vidgat ansvar för att en sådan ökad forskning inom området snarast kommer i gång. Är jordbruksministern beredd att ta initiativ så att det blir möjligt att starta det omnämnda forskningsprogrammet? Vi har inte råd att förlora ytterligare tid.

Det är också viktigt att få del av den kunskap inom området som finns i andra länder. Ett ökat forskningssamarbete och utbyte av kunskaper med andra länder skulle hjälpa oss att komma snabbare fram. Är jordbruksministern beredd att ta initiativ också på detta område? Det var de två frågor som Lennart Brunander ville ha framförda.

Därmed, herr talman, vill jag gå över till min egen interpellation.

Jag ber naturligtvis också att få tacka för det svaret, även om det inte heller där ges uttryck för den handlingskraft som omsorgen om våra skogar och vår natur kräver. Skadeinventeringen är nämligen också en pusselbit i det stora läggspelet, som borde kunna läggas på plats redan nu och som enligt min mening *måste* läggas på plats redan nu.

Vi vet mycket litet om vad som händer i våra skogar. Vi vet inte om

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

skadorna håller på att utbreda sig. Vi vet inte vilka mängder av skadliga ämnen som träden på olika håll utsätts för. Forskning om hur och varför träden skadas är – det känner vi till – en mycket tidsödande uppgift. Det tar säkert flera år innan alla dessa samband är klarlagda. Det är därför jag menar att det är viktigt att forskningen kommer i gång så snart som möjligt. Det kommer ändå att ta åtskilliga år innan man blir på det klara med de verkliga sambanden. Däremot behöver det inte ta flera år innan vi vet om och hur skadorna breder ut sig.

När vi besökte delstaten Niedersachsen i september, redovisades där att man dels från marken inventerat skadorna på sedvanligt sätt, dvs. via ögat, dels inventerat genom bilder tagna från flyg med hjälp av infrarött ljus. Från 1983 års inventering redovisades för markinventeringen skador på ungefär en tredjedel av granskogen. Vid inventeringen med hjälp av bilderna tagna med infrarött ljus visade sig skadeandelen inom samma område vara den dubbla – dvs. två tredjedelar av träden var skadade. Förklaringen till detta fick vi när vi studerade förhållandena ute i skogen. Skadorna uppträder först som en gulfärgning av barren på grenarnas ovsansida. I de tidigaste skedena syns ingenting från marken, främst på grund av att skadorna i huvudsak sitter på ovsansidan.

Det som gör metoden med fotografering med infrarött ljus så värdefull är att kameran ser skadorna på ett tidigare stadium än vad ögat gör. Dessutom är den metoden såvitt jag kan förstå den enda möjligheten att bevara en objektiv bild av skadeutvecklingen, så att man kan jämföra från ett år till ett annat.

Detta måste vara känt av experterna. Därför är jag kanske litet förvånad över att det verkar vara så i Sverige att man hellre noggrant vill utvärdera olika försöksmetoder i stället för att snabbt komma i gång med att skaffa en bild av skadeutvecklingen.

I ett klipp från Domänposten nr 4 för i år återfinns rubriken "Flygfoto kan spåra luftförorenad skog men skogsstyrelsen vill inte betala". Man ville göra en ordentlig inventering i Skåne, i stort sett efter den tyska metoden med bilder som tagits med hjälp av infrarött ljus, men man fick inte anslag med hänvisning till att en försöksmetod som prövades i Blekinge först skulle utvärderas. Nu kom det fram en del pengar på annat sätt, men undersökningen kunde då genomföras endast i begränsad utsträckning.

Jag kan hålla med om att det i och för sig är viktigt att utveckla metoder här i Sverige och att detta är en så pass stor och angelägen fråga att pengar måste anslås. Men samtidigt måste vi inse att det inte är nödvändigt att ha helt egna metoder.

I Hessen använder man sig av ett system med mätstationer som registrerar föroreningarna i luften parallellt med fotografering med hjälp av infrarött ljus.

Vi kan använda dessa metoder också här, för att skaffa oss en uppfattning om skadeutvecklingen. Vi behöver inte vänta på att alla metoder blir utvärderade i alla avseenden här i Sverige.

Varför är det så bråttom? Helt enkelt därför att utvecklingen i Tyskland är

så snabb och att det har skett så dramatiska förändringar att vi måste försöka fånga vår egen skadeutveckling. Och jag tror att vi lätt kan göra det genom bilder tagna med hjälp av infrarött ljus.

Vi har alla hänvisat till den mycket dramatiska utveckling som vi kunnat se med egna ögon i den tyska skogen. Men vad som ur svensk synpunkt är ännu mer oroande är den takt med vilken skadeutvecklingen sker i den norra delen av Tyskland. Låt mig få berätta litet om det.

Enligt en uppgift som jag fått var det inte särskilt oroande skador i delstaten Schleswig-Holstein år 1983. 12 % av skogen var skadad, men endast 2,5 % låg i skadeklass 2 eller högre. År 1984 verkar det som om man hade passerat en tröskel: 27 % av det totala skogsbeståndet var skadat, och det var skador till hela 55 % på gran och 72 % på tall. Motsvarande siffror för 1983 var 16 % för gran och 23 % för tall – alltså en markant ökning till 1984. Silvergranen, som i och för sig finns i mycket liten omfattning i delstaten, hade skador till endast 5 % år 1983, men 1984 var 98 % av beståndet skadat. Det är bara lövträden som hittills har klarat sig i Schleswig-Holstein, men från utvecklingen i förbundsrepubliken som helhet vet vi att skador där uppkommer litet senare.

Det är inte särskilt långt från Schleswig-Holstein till Sydsverige – 30–40 mil. Nog finns det verklig anledning till oro, jordbruksministern. Här har ni missat att under den gångna sommaren skaffa ett ordentligt stickprov från Sydsverige genom bilder tagna med hjälp av infrarött ljus. Och jag tycker inte heller att man kan läsa ut av svaret att regeringen har lärt sig något av utvecklingen i Västtyskland eller kommer med några verkliga initiativ i frågan. Då skulle det nämligen ha varit mer substans eller åtminstone antydningar i svaret – inte bara hänvisningar till att man väntar på utvärderingar.

Det brådskar med att få en referenspunkt, en kunskap om hur det står till i våra svenska skogar, dels för vår egen skull, dels också för att kunna få jämförelser så att vi kan ge hjälp till andra länder.

Jag vill, i slutet av mitt anförande, ge ett litet tips: Använd gärna den metod man tillämpar i Hessen med mätstationer i kombination med fotografering med hjälp av infrarött ljus. Kan vi förfina eller förbilliga metoderna senare är det bara bra, men missa inte chansen att nu skaffa en bild av hur skadesituationen är.

Därför vill jag, herr talman, sluta med att rakt på sak fråga jordbruksministern om det man inte kan läsa ut ur svaret: När kommer den snabba inventeringen? När kan vi få mätstationer? Men framför allt: Hinner vi få både förslag och anslag före maj, som enligt uppgift lär vara den bästa tiden för kartläggning med flyg, eller skall ytterligare ett år gå förlorat?

Anf. 21 SIGVARD PERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för det svar som jag har fått.

I min fråga har jag speciellt tagit upp försurningens skadliga inverkan på grundvattnet, dvs. skador genom utlösning av metaller i marken och dess

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

ledningssystem. Det är därför med tillfredsställelse som jag konstaterar att jordbruksministern inledningsvis i sitt svar understryker att försurningen av mark och vatten kanske är den allvarligaste effekten av det sura nedfallet. Så långt är allt gott och väl i jordbruksministerns svar, men jag tror att det finns all anledning att ytterligare övertyga jordbruksministern om lägets allvar och att peka på faktorer som inte berörs i svaret.

På allt fler områden i miljön inte bara närmar vi oss gränsvärden för miljöstörande effekter – utan vi har redan överskridit dessa gränser. Det område jag här har tagit upp, som gäller grundvattnet, är nu i farozonen.

Grundvattnet svarar för huvuddelen av dricksvattenbehovet för människor och husdjur. Ca 3,7 miljoner människor är dagligen beroende av detta vatten, och därtill kommer ytterligare ca 2 miljoner fritidsboende. I sammanhanget skall vi inte förbise de risker som försurningen av ytvattentäkter för med sig.

Vid centergruppens studiebesök i Harz-området i Västtyskland fick vi bl. a. detta problem belyst. Man var där orolig för tendenser till förhöjd aluminiumhalt i vattenreservoarerna i området som förser bl. a. Bremen med dricksvatten. Helt uppenbart föreligger sådana risker även i Sverige vid uttag från sjöar och andra ytvattentäkter.

Mest oroande med försurningen i Sverige är kanske att förhöjda tungmetallhalter har hittats i försurat brunsvatten. Kadmiumbelastningen från olika källor är redan hög på människor i Sverige. Om kadmiumhalten ökar också i grundvattnet och vattnet används som dricksvatten, får befolkningen ytterligare kadmium i sig.

Inte minst allvarligt i detta sammanhang är att växterna lättare tar upp metaller, både i åkermark och i naturmark. Kadmium kan sedan anrikas i födoämneskedjan. Den till sist allvarligaste konsekvensen av en fortgående försurning blir att vår hälsa hotas. Inte minst för våra barn är riskerna stora.

Läget är särskilt allvarligt i de områden i vårt land där marken har en svag buffringsförmåga. Vid pH under 5,5 föreligger det allvarliga risker för skador på grundvattnet, som jag här har påtalat. I t. ex. vissa skogsområden i Halland har under de senaste åren pH sänkts med i genomsnitt en halv enhet.

Studierna av hur pH-värdena har förändrats är mycket intressanta att följa. Vid studiebesöket i Västtyskland framhölls att sänkningen av pH var tio gånger större i skogsmarken än i åkerjorden. Så länge åkerjorden brukas och hålls i god hävd är risken för sänkning av pH liten i förhållande till vad som händer i skogsmarken, framhöll man där nere.

I Sverige har lantbruksstyrelsen gjort en sammanställning av markkarteringsstatistik från 1960-talet resp. 1970-talet, vilken har redovisats i en PM den 5 juli 1982. Materialet bygger på ca 1 miljon prover från resp. decennium. Även om – vilket lantbruksstyrelsen framhåller – dessa pH-mätningar är ett grovt instrument, så kan vissa tendenser utläsas då man har ett så pass stort antal markkarteringsprover som det här gäller.

Således kan man konstatera att en viss pH-sänkning har ägt rum i det stora flertalet län. I Malmöhus län hade dock ingen förändring skett enligt denna undersökning. Som lantbruksstyrelsen framhåller är korrekta slutsatser

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

svåra att dra, vilket t.ex. undersökningarna från västkustlänen visar. Markerna i de länen skulle förväntas vara drabbade av sjunkande pH, men Hallands, Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län har i stället haft en höjning av pH-värdet under den redovisade tidsperioden. Mest anmärkningsvärd är pH-höjningen i Hallands läns jordbruksmark sett i relation till den kraftiga pH-sänkningen i vissa halländska skogsområden, som jag tidigare påtalat.

Egendomligt nog har denna höjning av pH-värdet i Hallands jordbruksmark skett trots att kalkförbrukningen i det halländska jordbruket under den aktuella perioden understiger beräknat behov. Jag vill emellertid – trots det egendomliga förhållandet som redovisats från Halland – understryka nödvändigheten av att jordbruksmarkerna tillförs den mängd kalk som är nödvändig för att bibehålla normalt pH-värde eller för att höja pH till normalt värde där det redan har sjunkit under normal nivå. Det är nu ytterst viktigt att lantbruksstyrelsen och lantsbruksnämnderna får tillräckliga resurser för att följa upp denna utveckling. Jag vill fråga jordbruksministern: Är jordbruksministern villig att ställa tillräckliga resurser till förfogande?

I detta sammanhang ser jag det som både naturligt och nödvändigt att anknyta till den debatt som förs om att ta 300 000 hektar jordbruksmark ur produktion här i landet. Denna tanke finner jag helt överklig och ur flera synpunkter helt felaktig. Majoriteten i livsmedelskommittén, bestående av socialdemokrater, moderater och folkpartister, har nu lagt en dimridå över en sådan utveckling. Men ingen skall förledas att tro att den faran är undanröjd. Den är tvärtom i hög grad en realitet.

Att jag tar upp denna fråga här beror på att man måste fråga sig vad som händer i försurningshänseende med mark som man slutar bruka som jordbruksmark. Som jag redan nämnt var uppfattningen i Tyskland den att försurningstendensen är ringa så länge man håller marken i hävd som jordbruksmark. Jag har kontaktat våra främsta experter på lantbruksuniversitetet för att höra deras uppfattning, och där fick jag samma svar.

Men vad gör man då med nedlagd åkermark? Låter man den ligga för fåfot? Nej, förmodligen inte. Den närmast till hands liggande användningen är väl att plantera skog på den och då säkerligen till övervägande delen barrskog. Det är då det händer som vi på allt sätt vill motverka, nämligen att pH-värdet sjunker, vilket får till följd alla de negativa konsekvenser för miljön och därmed människors hälsa som jag beskrivit.

Mot denna bakgrund vill jag fråga jordbruksministern: Har jordbruksministern i samband med det arbete som skett i livsmedelskommittén haft denna aspekt med i bilden? Tydligt inte. Om så inte har varit fallet vill jag fråga: Kan det jag nu anfört medverka till att jordbruksministern i sitt slutliga ställningstagande i frågan kommer på bättre tankar?

Min fråga har gällt en del av försurningsproblematiken och uppenbarligen en del som jordbruksministern – åtminstone i interpellationssvaret – tillmäter stor betydelse. Ju mer man tränger in i detta problemkomplex desto mer står det klart att det finns ett samband mellan det ena och det andra. Jag förväntar mig nu att jordbruksministern i den fortsatta debatten kompletterar sin

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

allmänna välvilja med ytterligare konstruktiva åtgärdsförslag – inte minst med anknytning till de tilläggsfrågor jag här har ställt.

Anf. 22 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Jag har med intresse följt den här debatten om luftföreningar och försurning. När vi nu ser hur skogsdöden härjar i Europa är det klart att omsorgen om vår svenska nationaltillgång, skogen, blir en angelägenhet för alla. Det gäller dem som arbetar i skogen, det gäller de industrier som har ansvar på området, det gäller dem som äger mark – ja, naturligtvis oss alla.

Men försurningen är inte något nytt problem. De frågor som har diskuterats i dag har debatterats länge: Markförsurning, försämring av vattendrag och brunnar och mycket annat. Interpellanterna har tagit upp en rad frågor: De internationella insatserna, de ekonomiska konsekvenserna, blyfri bensin, flygfotografisk inventering och frågor om mark och grundvatten.

Jordbruksministern hänvisar till att regeringen kommer att redovisa en aktionsplan under detta riksdagsår – och det är bra.

Interpellanterna har gjort en relativt heltäckande beskrivning av de frågeställningar som gäller i försurnings- och luftföroreningssammanhang. Men jag ser några undantag, som jag vill komma tillbaka till senare.

Jag vill här deklarerat att det för folkpartiet är angeläget att åtgärder vidtas på alla områden som här har berörts. Låt mig börja med att något kommentera frågan om blyfri bensin. Vi anser, liksom interpellanterna, att det bör finnas möjligheter att relativt omgående införa blyfri bensin – och med detta menar jag att det bör ske inom en mycket nära framtid! Jag avser då i första hand blyfri bensin utan att se något direkt samband med den katalysatorrening som vi också skall ha.

Det intressanta när det gäller blyfri bensin är vilka tillsatser vi skall ha till den. Jag anser, liksom interpellanterna, att etanol kan vara bra till inblandning – men det viktiga i sammanhanget är att diskussionen om blyfri bensin inte endast får komma att handla om hur vi skall använda vår svenska etanol. Det är ju frågan om att få blyfri bensin som är den viktiga! Kan sedan etanolen användas till det är det bra.

Vidare har frågorna kring inventeringar diskuterats. Jag vill då, även om det verkar småaktigt, peka på att folkpartiet under förra riksmötet föreslog att vi skulle anslå 10 milj. kr. mer till inventeringsarbete än regeringen föreslog. Vi hänvisade till att den försurningsavgift som tas ut är mycket större än det anslag som ställs till förfogande för åtgärder mot försurning. Vi menade att dessa 10 miljoner skulle gå just till inventeringar, men vid röstningen i riksdagen blev vi relativt ensamma om vårt ställningstagande. Vi stöddes av vpk, men övriga partier ansåg inte att anslaget behövdes nu. Men jag menar att de 10 miljonerna kunde ha varit värdefulla, eftersom vi alla är ense om att inventeringsarbetet bör intensifieras.

Herr talman! Jag har något kommenterat vissa frågor. Jag vill slutligen ta upp en sak som jag anser är litet bekymmersam, nämligen att diskussionen om luftföroreningar nästan uteslutande handlar om åtgärder från områden

som ligger utanför näringarna själva. Jord- och skogsbrukets egen andel i försurningsprocessen tas inte upp – låt vara att det finns en mening i Anders Dahlgrens motion som säger att diskussionerna om skogsbrukets bidrag behöver ett klarläggande. Jag förstår att det är ett förbiseende från interpellanternas sida. Den siste interpellanten, Sigvard Persson, tog upp också markförsurningen men då icke med hänvisning till jord- och skogsbruksnäringarnas roll.

Jag tror att det är betydelsefullt att vi också i den fortsatta aktionsplanen tar upp de här frågorna, och det har jordbruksministern tänkt göra, om jag läser rapporten rätt. Jag tycker att man där har en relativt bra beskrivning av jordbrukets roll i sammanhanget och de åtgärder som kan erfordras.

Man har ju inom jordbruket successivt gått över från att ha kvävegödselmedel med viss kalkverkan till andra medel, som verkar försurande. Jag vill inte ta upp tiden här med att debattera innehållet i dem – det finns ganska väl beskrivet i rapporten från aktionsgruppen; det finns ingen anledning att i riksdagens protokoll skriva in detaljer i sammanhanget. Men jag är inte riktigt lika nöjd med rapporten – som nu bereds hos jordbruksministern – när det gäller vad som sägs om skogsbruket. På något sätt tycker jag att man där i mycket stor utsträckning ställer upp till försvar för den egna näringen.

Jag har tidigare med jordbruksministern diskuterat miljösynpunkter, ekologiska synpunkter i sammanhanget, frågor som gäller flora och fauna. Men detta har också ett starkt samband med försurningen. Jag tänker på den förändring av markanvändningen som det innebär att åker, äng och lövskog har övergått till barrskog och sedan kalhuggs. Då kommer vi naturligtvis in på 5:3-programmet, som jordbruksministern och jag tidigare diskuterat.

Jag tror att det är angeläget att man på allvar diskuterar lövskogens roll. Då tycker jag att vad som sagts i rapporten om att underlaget är för svagt för att man i dag skall rekommendera en allmänt ökad andel björk i det svenska skogsbruket bör diskuteras ytterligare. Jag skulle vilja höra jordbruksministerns synpunkter på detta.

Jag har inte varit på någon resa till Västtyskland, men jag såg i går ett TV-program från Tjeckoslovakien där just de här frågorna behandlades. Där sade man att man är rädd om varje lövskogsplanta man har, och man är mycket noga med att bevaka just lövskogens roll i sammanhanget.

Herr talman! Jag vill slutligen konstatera att vi från folkpartiets sida ställer upp bakom alla positiva åtgärder för att komma till rätta med försurningsproblemen – det gäller forskningen, det gäller inventeringen, det gäller internationella överenskommelser, och det gäller slutligen också åtgärder inom det egna landet. De åtgärderna måste avse alla områden, även det egna jord- och skogsbruket.

Anf. 23 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! Det ligger litet av en översåtlig attityd av typen "Vad göras skall är allaredan gjort" i jordbruksministerns svar på de interpellationer som i dag behandlas. Men den attityden rimmår inte riktigt med verkligheten.

Lars Ernestam refererade till TV-programmet i går kväll. Det visade med

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

skrämmande tydlighet vilka enorma skador man har på skogen nere i Mellaneuropa.

Jag håller med Anders Dahlgren om att debatten om försurningen under lång tid varit fixerad vid effekten av svaveldioxid, som bildas vid förbränning. Men kväveoxiden har på senare tid i ökad utsträckning kommit att framstå som ett stort hot.

Kväveoxiderna kan i atmosfären omvandlas till salpetersyra och bidra till försurningen. De kan också genom solstrålningen medverka i bildandet av ozon, som redan vid låga koncentrationer kan ge skador på skog och annan vegetation. Det sker framför allt om luften innehåller kolväten.

Det är fullt klart, som det står i interpellationssvaret, att bilavgaserna hör till de stora bovorna i det här dramat och svarar för 60 % av kväveoxidutsläppen.

Moderata samlingspartiet har i riksdagen vid ett flertal tillfällen lagt fram förslag om att Sverige när det gäller avgaserna för motorfordon skall följa Västtysklands föredöme. Där har en i miljöavseende kraftfull borgerlig regeringen nyligen lagt fram ett förslag som redan om åtta månader – jag upprepar: om åtta månader – ger skattestimulanser för en övergång till bilar med katalytisk avgasrening. Den blyfria bensinen får vid samma tid en skatterabatt på 12 öre per liter.

Miljövärdsstimulansen är konstruerad så att bilar med avgasrening befrias från fordonsskatt under en period av 4-10 år beroende på motorvolymen – det är nämligen motorvolymen som är skattegrundande i Västtyskland. Om man räknar ut skatterabatten under dessa år, så finner man att den uppgår till ungefär 9 000 kr. Det motsvarar i stora drag merkostnaden för en bil med katalytisk avgasrening. Rabatten på bensin ger den enskilde en viss kompensation för de räntekostnader den dyrare bilen förosakar. Dessutom kan delstatsregeringarna i Västtyskland genom utbetalning av premier ytterligare förstärka stimulansen att köpa bil med avgasrening.

Jag tycker att vi här har ett fint exempel på hur man kan arbeta med miljövärdsstimulanser av samma typ som moderata samlingspartiet har föreslagit i riksdagen under ett par års tid. Det är viktigt att vi i Sverige kommer i gång med en utveckling i samma riktning. Jag vill fråga jordbruksministern om regeringen avser att lägga fram förslag av samma karaktär som förslaget i Västtyskland.

Gösta Andersson ställde en fråga om hur den drabbade enskilde skogsägaren skulle skyddas vid förluster på grund av luftföroreningsskador på skog. Herr talman! Jag vill erinra om att moderata samlingspartiet väckte en motion i den här frågan i våras. Från regeringspartiets sida visades inget intresse för de problem som den motionen tog upp.

Anf. 24 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag skall gärna börja med att vitsorda att den konferens som hölls här på varen 1982 var en värdefull konferens. Jag hade tillfälle att inte bara vara gäst; jag var ledamot av den svenska delegation som utsågs att delta i det sammanhanget.

Det sades här inledningsvis av flera talare att vad jag hade redovisat i mitt interpellationssvar var till dels en hel rad kända fakta. Då kan jag väl få säga för min personliga del att vad som nu har redovisats i interpellanternas inlägg har också varit en lång rad kända fakta. Men det gör ingenting att vi på det här sättet får tillfälle att ytterligare understryka vad vi vet och, om möjligt, via riksdagsprotokollet förmedla det till allmän kännedom.

Jag tror att vi i stort sett är ense i fråga om problembeskrivningen. Till Olof Johansson kan jag säga att jag delar hans uppfattning att om vi inte kan klara dessa problem, så är det ett allvarligt katastrofhot som vilar över oss. Jag kan också dela hans uppfattning att ett av de grundläggande villkoren för att klara problemen är naturligtvis att vi hushållar med energi. Vi har alltså fortfarande stora möjligheter att göra betydelsefulla insatser på detta område. Jag delar således också den uppfattningen.

Jag blev litet överraskad när jag hörde vilken uppfattning Gösta Andersson har om opinionsläget ute i samhället. Jag vet inte om han är ute på några möten. Jag tror att han underskattar svenska folkets och även skogsarbetarnas och skogsägarnas insikter i den här allvarliga frågan. I alla fall har jag vid mina otaliga möten runt om i landet funnit att man vet betydligt mer om de stora risker vi löper härvidlag än Gösta Andersson tycks tro. Vi skall fortsätta att mobilisera vår aktivitet för att svenska folket skall vara väl medvetet om den fara som hotar om vi inte försöker göra mera.

Vidare delar jag Lars Ernestams uppfattning i fråga om den långa raden av interpellationer från centerpartister. Trots att man redovisat ett mycket brett spektrum när det gäller problem som behöver observeras saknade kanske även jag en del av de problem som också hör hemma på de areella näringarnas område.

Sedan skall jag gå in på en del av sakfrågorna.

Etanolen är inte en nödvändig förutsättning för en övergång till blyfri bensin. Även på den punkten delar jag Lars Ernestams uppfattning. Naturligtvis är det, när vi diskuterar den här frågan, i första hand angeläget att framhålla att vi så snabbt som möjligt skall försöka komma fram till användning av blyfri bensin. Etanolen är snarare en möjlighet till alternativt utnyttjande av den åkerjord som vi inte behöver för vår livsmedelsförsörjning men som representerar en värdefull produktionsresurs som vi vill ta vara på. Jag är glad över Sigvard Perssons uttalande här att en nedläggning av 300 000 hektar åkermark är en överklighet. Det är uppenbarligen så, att han i förväg läst vad majoriteten i livsmedelskommittén skrivit, för i dess skrivning förekommer inte några sådana förslag. Den föreställning som sprids från centerpartiets sida har således inte med verkligheten att göra – det är mycket riktigt.

Från vårt håll är vi alltså öppna för den möjlighet som kan erbjuda sig när det gäller att utnyttja en del av vår åkermark för produktion av spannmål som i sin tur skulle kunna användas för etanolproduktion. Staten har ju lämnat bidrag till den anläggning som drivs i Skaraborgs län. Erfarenheterna av etanolen skall utvärderas och bedömas utifrån de utgångspunkter som Birgitta Dahl redovisade i en interpellationsdebatt med Nils G. Åsling för

Fredagen den
9 november 1984

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

några veckor sedan.

Beträffande Olof Johanssons tanke på en internationell fond vill jag säga att jag självfallet kan känna sympati för det inslag av solidaritet mellan fattiga och rika länder som han utvecklar i det här sammanhanget. Men jag måste ändå ärligt säga att den väg till en sådan lösning av problemen som han här antytt ter sig rätt svårframkomlig. Både Olof Johansson och jag har erfarenheter av internationellt samarbete. Vi känner till de problem som kan vara förknippade med detta när det gäller att få ihop de slantar som behövs – t. o. m. för att driva konventioner och för det administrativa arbete som hör samman med dem. Jag har därför bara velat säga att jag tror att det är en mycket svårframkomlig väg. Däremot är jag övertygad om att svenskt kunnande och svensk teknik på miljöområdet kommer att spela en betydelsefull roll på den internationella marknaden. Regeringen är självfallet också öppen för att på olika sätt stödja marknadsföringen av svensk teknik i de här sammanhangen.

Vidare delar jag Olof Johanssons uppfattning att de 30 % som vi föreslagit som ett första steg när det gäller reduktionen av svaveldioxiden inte är tillräckligt. Det är, som sagt, ett första steg. Men i det här fallet gällde det att få med sig andra länder och få dem att över huvud taget börja vidta konkreta åtgärder, länder som tidigare icke hade varit särskilt intresserade. Jag tror att det är värdefullt att vi nu har fått 20 länder med oss på dessa 30 %. Sedan får vi fundera över hur vi skall agera vidare inom ramen för konventionen för att på bästa sätt kunna förstärka ambitionerna och insatserna i dessa sammanhang.

I övrigt vill jag konstatera att de åtgärder som interpellanterna efterfrågat antingen redan beaktats i regeringens politik eller redovisats i den aktionsplan som nu remissbehandlats och kommer att ligga till grund för det åtgärdsprogram som regeringen avser att föresla riksdagen.

Det är min förhoppning att vi skall kunna bli klara med propositionen någon gång omkring årsskiftet, och då kommer konkretiseringarna, Anders Dahlgren. Då får vi möjlighet, att göra bedömningar på basis av dels aktionsplanen, dels de remissyttranden som kommer in och de synpunkter som var och en kan ha. Vi kan sedan gemensamt lägga fram ett åtgärdsprogram som den svenska riksdagen förhoppningsvis kan ställa sig bakom så att vi får effektivitet i det här arbetet.

Jag har inte kommenterat det som flera talare här påstått, nämligen att vi häller på att komma efter Västtyskland i våra ambitioner. Anders Dahlgren sade att vi inte stöttar Västtyskland. Jag vill konstatera att det viktiga är att Västtyskland uppfattar det så att vi stöttar varandra, och det gör man. Vi har också den ambitionen att vi med andra länder, inkl. Västtyskland, skall komma fram till gemensamma metoder och gemensamma tidpunkter. Det är vad vi eftersträvar, och det kommer att närmare konkretiseras när vi i aktionsplanen redovisar hur vi vill infria våra utfästelser och hur vi vill delta i samarbetet.

Jag vill till Britta Hammarbacken säga att när det gäller skogsstyrelsens inventeringar så har en första översiktlig enkätinventering genomförts i södra

Sverige. Under innevarande år sker en rikstäckande inventering genom riksskogstaxeringen. Samtidigt pågår ett omfattande arbete med utveckling och prövning av olika inventeringsmetoder. Dessa är bl. a. förtätad riksskogstaxeringsmetodik, översiktlig skogsinventering, flygbilder från olika höjder samt enkäter. Samtidigt med fältinventeringen i Blekinge provar man också fotografering med hjälp av infrarött ljus som medel för att kartlägga skogsskadornas omfattning. Redan i höst lägger skogsstyrelsen ut observationsytor över hela landet. Det är vad som nu är på gång.

Så kommer jag till påståendena om brist på aktivitet från regeringens sida som centerpartiets företrädare i vanlig ordning strör omkring sig. Jag uppfattar det som ett led i den debattstrategi som centern nu håller på med, och de här påståendena tänker jag därför inte offra någon tid på att ytterligare vederlägga – det har jag gjort så många gånger förr från denna talarstol. Jag skall i stället hälsa med tillfredsställelse det stöd som jag förstår att regeringen kommer att kunna påräkna från centern för sin politik i kampen mot luftföroreningar och försurning. Jag ser interpellationerna i dag som ett uttryck för centerpartiets vilja att markera detta stöd för regeringens politik.

Anf. 25 Andre vice talman ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Det är ingen debattstrategi som vi för till torgs, herr jordbruksminister. Vad vi vill föra till torgs är att jordbruksministern måste förstå att vi och många med oss är allvarligt bekymrade över den rådande situationen. Vi är verkligen allvarligt bekymrade. Vi är också förvånade över att det tar så lång tid innan jordbruksministern kommer med förslag på området.

Under den tid jag var i jordbruksdepartementet erfor jag att riksdagsmannen Svante Lundkvist var mycket aggressiv i riksdagen och tyckte att den dåvarande regeringen gjorde kolossalt litet. Jag har i min hand ett antal tidningsurklipp från 1982, där Svante Lundkvist i exempelvis tidningen Folket säger:

”När socialdemokraterna var i regeringsställning drev de försurningsfrågan hart. Man påbörjade förhandlingar med länderna kring Östersjön som skulle resultera i bilaterala avtal där svavelutsläppsnivån gemensamt sänks till godtagbara gränser.

– Men den borgerliga regeringen fullföljde aldrig det arbetet, säger Svante Lundkvist.

I stället jobbar de på en konvention, som i och för sig är bra, men den ger inte resultat förrän på lång sikt!”

Jag är mycket glad att Svante Lundkvist nu några år efteråt säger att det är konventionen som är bra. Nu är det konventionen som vi skall bygga på.

Frågan är då hur det har gått med Svante Lundkvists bilaterala avtal som var så kolossalt viktiga. Hur många bilaterala avtal har undertecknats sedan Svante Lundkvist tillträdde som jordbruksminister? Hur många bilaterala avtal på exempelvis bilavgasområdet har tecknats med de europeiska länderna eller med enbart Västtyskland?

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

Det som har hänt och som utgör en sådan stor favör för Sverige i miljöarbetet är ju att vi fick västtyskarna att inta en tätposition. Västtyskarnas beslut om blyfri bensin, övergång till katalytisk eller motsvarande rening gör att Sverige kan fatta dessa beslut snabbt. Ett hinder var ju att vi svenskar, om vi ensamma skulle ha fattat beslut om blyfri bensin, i stort sett skulle ha blivit instängda i Sverige med våra bilar. Nu öppnas ju vägen ut på kontinenten, då tyskarna inför dessa bestämmelser. Sannolikt får vi då också tillgång till hela EG-området. Jag har fortfarande svårt att förstå att jordbruksministern här i debatten inte kan ange något antal då åtgärderna skall vara genomförda, utan bara säger "snarast möjligt". Är "snarast möjligt" nästa år, är det i en avlägsen framtid eller när är det? Jag satte naturligtvis mycket stort värde på att Svante Lundkvist och andra företrädare för socialdemokratiska partiet var gäster på Miljö 82, och de var inte bara gäster utan ledamöter. Det var därför som jag uttryckte mig så som jag gjorde. Detta är ju en så stor fråga att vi åtminstone måste *sträva* mot samförstånd och enighet om vi skall kunna lösa den.

Från den synpunkten hälsar jag med stor tillfredsställelse många av de inlägg som har gjorts här i dag. Jag hälsar folkpartiet välkommet i arbetet mot försurningen. Jag är också uppriktigt glad över det anförande som Ivar Virgín höll här i dag. Det var ett utmärkt anförande. Jag har aldrig tidigare uppfattat att moderaterna så konkret har givit uttryck för att de ställer upp i miljöarbetet. I och med detta kan jordbruksministern glädjande nog konstatera att enigheten är total i frågan. Vad som framför allt är glädjande är att tydligen alla partier nu anser att vi skall lösa avgasproblemen: vi skall införa blyfri bensin, vi skall gå längre med avgaskraven. Alla säger att det är bråttom. Man kan diskutera åtgärderna, om vi skall gå lagstiftningsvägen eller göra som västtyskarna och vidta stimulansåtgärder. Det viktiga är emellertid att något blir gjort.

Om jag vore i jordbruksministerns ställe skulle jag sätta mycket stort värde på dagens debatt och de besked som regeringen nu har fått. Dessa besked från partiernas företrädare till regeringen är utomordentligt viktiga. Där emot vet jag inte riktigt hur jag skall uppfatta jordbruksministern i övrigt. Jag noterade under mitt första inlägg att jordbruksministern ofta nickade instämmande. I och för sig satte jag värde på detta. Men när jordbruksministern andra gången yttrade sig, märkte jag att han inte hade sagt något konkret i det första svaret. Det är jag inte lika glad över.

Anf. 26 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Det fanns många glädjande synpunkter i de kommentarer som Svante Lundkvist gav på mitt tidigare inlägg, exempelvis instämmandet i att man bör beteckna försurningen som ett katastrofhot, en katastrof under utveckling. Det är oerhört viktigt att vi går igenom de förutsättningssskapan- de åtgärderna och att vi hushållar med energi. Alla de fossila bränslen som vi slipper bränna är naturligtvis en fördel ur just den här synpunkten. Det innebär inte att man skall använda vilka energikällor som helst i stället och t. ex. försöka driva ut pesten med kolera. Jag behöver inte vidga den

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

debatten. Jag tror alla förstår vad jag syftar på.

Jag noterar också med tillfredsställelse att Svante Lundkvist inte återkommer, som han gjorde i sitt svar, till principen om att förorenaren skall bära ansvaret. Det är viktigt att den principen ligger fast. Det är inte det vi grälar om, men den principen skall inte åberopas som ett hinder mot internationell solidaritet i det här avseendet. Jag tror det vore fel sätt att tackla problemet på. Jag uppfattar att vi numera är överens även på den punkten.

Jag noterar också att regeringen är öppen för att i olika former stödja svensk teknik. Ett samlat grepp skulle vara bra. Det sade jag i ett tidigare inlägg, och jag håller fast vid den ståndpunkten. Ett svenskt initiativ till en internationell teknikmessa skulle vara ett sätt att främja just det som vi tycks vara överens om.

Ambitionsnivån 30 % framställdes av jordbruksministern nästan som en taktik för internationellt bruk, men det är mycket viktigt att vi på hemmaplan reder ut att denna ambitionsnivå inte är tillräcklig för oss. Den är mera att se som ett etappmål som är användbart i det internationella sammanhanget. Jag förstår också att jordbruksministern ställer sig bakom den höjda ambitionsnivå som vi har begärt och uttalat oss för i våra förslag här i riksdagen. Det är viktigt att riksdagen snarast möjligt fastlägger att 30 % inte är ett mål i sig, utan utgör ett steg på vägen att nå ett högre mål.

I mitt förra inlägg hann jag inte med att göra några av de kommentarer jag hade velat göra. Jag vill bl. a. notera att regeringen har informerat ambassader runt om i världen att dessa frågor är viktiga och skall bevakas, samt att de till UD skall rapportera vad som sker på området. Det är bra. Men detta måste också innebära en öppenhet från UDs sida att omfördela resurser, när så är nödvändigt, och att ställa särskild expertis till ambassadernas förfogande när så behövs. Det är inte alltid ambassaderna har personer till sitt förfogande vilka är inriktade på detta område. Jag tror att alla vi som har varit ute på svenska ambassader och begärt hjälp att få kontakt med myndigheter i andra länder har erfarit att det är stor skillnad på ambassadernas möjligheter att stå till tjänst i sådana sammanhang. Jag tolkar jordbruksministerns uttalande i interpellationssvaret så, att man är öppen för att förstärka resurserna där så behövs.

En mycket stor fråga som naturligtvis är svår att avhandla fullständigt i en sådan här debatt gäller hur vi skall få bästa möjliga utfall av ECE-konventionens möjligheter på det internationella planet. Det är riktigt som det sägs i interpellationssvaret att konventionen omfattar "ett krav på att minska utsläppen av luftföroreningarna totalt sett vare sig dessa härstammar från befintliga eller nya anläggningar". Det är riktigt som målsättning.

Dessutom framhålls: "Vad som dessutom gäller är att vid ombyggnad av äldre anläggningar skall bästa teknik användas." Ja, just det. Men problemet är att äldre anläggningar inte förbättras i den takt som skulle vara önskvärd, och det är de äldre anläggningarna som är de stora miljöhoten i allmänhet. Det är i de avskrivna anläggningarna som det – med tanke på deras återstående livstid – inte är lönt att göra de stora förbättringar som skulle vara önskvärda. Det är det som är problemet.

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

Det är möjligt – och jag hoppas att jordbruksministern har medhall från alla konventionsländerna i det avseendet – att man uppfattar det på det sättet att man inte behöver ändra konventionen i och för sig. Men jag tror att man i de tilläggsprotokoll som nu diskuteras inom den verkställande styrelsen måste komma in på den sortens problem för att kunna prioritera rätt och använda knappa resurser på bästa möjliga sätt för att få en snabbare rening till stånd.

Under detta anförande hade ledningen av kammarens förhandlingar för en stund övertagits av andre vice talmannen.

Anf. 27 GÖSTA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jordbruksministern kände ingen oro över informationen ut till allmänheten angående skogsdödens konsekvenser. Han har tydligen inte uppmärksammat vad facket säger. De fackliga organisationerna på skogens område har på sina håll i landet just efterlyst information om vad skogsdöden innebär för jobben och för ekonomin. Det är litet märkligt att inte jordbruksministern har upptäckt denna oro ute bland folk.

Det är ingen överdrift att påpeka att 300 000 svenskars sysselsättning mer eller mindre är hotad om skogsdöden skulle drabba oss på allvar. Vi skulle - det borde vi tänka på – tvingas in i en sysselsättningskris som är långt mera smärtsam än varvskrisen har varit.

Herr talman! Det är människorna i de svenska skogsbygderna som drabbas. Det är de områden i landet som redan är sämst lottade ur sysselsättningsynpunkt. Det är ett förskräckande perspektiv som möter oss om skogsdöden breder ut sig i Sverige. Detta gäller inte enbart konsekvenserna för sysselsättningen. Skogens enorma betydelse för svensk ekonomi borde jordbruksministern också våga analysera. Att skogsbruket årligen tillför det svenska samhället 40 miljarder kronor i exportinkomster säger ju en del om storleken i skogsbrukets ekonomiska roll i Sverige. Det är ingen överdrift att tala om – det gör redan många experter – ekonomisk katastrof om svenska skogar slås ut av skogsdöden.

När Svante Lundkvist tillträdde som jordbruksminister för något mer än två år sedan engagerade han sig hårt i ett försök att inrätta s. k. tvångskonton för bondeskogsbruket. Jordbruksministern målade i de debatterna skräckbilder av vad som kunde hända ekonomin och sysselsättningen om inte skogsägarna avverkade friska träd i tillräcklig omfattning och tillräckligt snabbt. Då saknade han sannerligen inte engagemanget och viljan att beskriva konsekvenserna. Det är litet egendomligt att detta engagemang saknas när det gäller att analysera följderna av skogsdöden, som kan innebära slutet för en stor del av vår viktigaste nationalresurs.

Nu är min fråga slutligen: Kan man räkna med att jordbruksministern är beredd att också diskutera vilka konsekvenserna kan bli för sysselsättningen och för svensk ekonomi om skogsdöden drabbar en allt större del av den svenska skogen? Tyska politiker har insett hur allvarligt skogsdöden slår mot enskilda skogsägare, mot arbetare och tjänstemän inom skogsbruket. Har

Svante Lundkvist samma insikter om konsekvenserna för jobben och för svensk ekonomi?

Nr 24

Fredagen den
9 november 1984

Anf. 28 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jordbruksministern säger helt riktigt att etanol inte är en nödvändighet för blyfri bensin. Det har vi heller aldrig hävdat från centerns sida. Vi har hävdat att det är en realistisk möjlighet i samband med övergång till blyfri bensin.

Jag noterar också med tillfredsställelse att så snart det kommer fram ett realistiskt alternativ vaknar olika parter till, och då börjar man också analysera och tala om de andra alternativen. Vi kommer alla ihåg hur enormt besvärligt för att inte säga omöjligt det ansågs vara med blyfri bensin när den frågan diskuterades för ett par tre år sedan. Då tycktes både branschen och bilindustrin helt sakna alternativ.

Jag noterar därför med tillfredsställelse att även folkpartiet anser att etanolen kan vara ett bra alternativ. Jag noterar att jordbruksministern säger att socialdemokraterna är öppna för etanolens möjligheter. Låt mig då bara på ett par tre punkter till precisera vad jag anser vara etanolens möjligheter.

Det finns ett antal undersökningar, i första hand från USA, som visar etanolens komponentvärde vid läginblandning i bensin, och de hamnar i princip samtliga – om jag omvandlar siffrorna i svenska kronor – på 2:50 – 2:75 kronor per liter eller 1,3 – 1,5 gånger bensinpriset exkl. skatt. Det finns också praktiska erfarenheter som säger att drivmedelsförbrukningen inte ökar vid inblandning i storleksordningen 6 à 10 %. Vi kan konstatera att den inblandning av K-sprit som vintertid görs i bensin blir överflödigt. Jag har uppgiften att det innebär en kostnadsbesparing i storleksordningen 100 milj. kr.

Det har ofta framförts att lagringen skulle vara det stora problemet med etanol. Jag vill bara peka på att det finns både plus- och minusvärden. Inblandning av etanol måste ske vid depå. Det går inte att lagra denna bensinblandning i bergrum – det är riktigt. Samtidigt minskar vi på sikt behovet av beredskapslagring av bensin.

Vad som är viktigt, för alla parter, är vilket oktantal som kommer att gälla vid specifikationen för blyfri bensin. Självklart måste vi ansluta oss till en europeisk specifikation. Vi har gjort den bedömningen att en inblandning av 6 % etanol helt skall rymmas inom den och därmed ställa till mycket små problem internationellt. Vi har också valt procentsatsen 6 % därför att vi anser att denna icke bör störa moderna bilmotorer, utan att det bör gå mycket bra att utan några omvägar använda denna blandning. Den ökade användningen av etanol anser vi bör komma till som ren etanol drift, i första hand för dieselfordon, bussar och liknande i tätortstrafik. Det är ur miljösynpunkt ytterst intressant, och man kan dessutom mycket snabbt nå betydande miljöeffekter i våra mest belastade tätortsområden.

Jag vill ändå för formens skull justera en felsägning som jag tror att jordbruksministern gjorde. OK driver inte etanolfabriken i Lidköping. Den ingår som delägare i Agroenergi Utveckling AB, som har flera delägare.

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

Detta samägande i Lidköping ser jag som ett första kvitto på att det finns ett brett intresse för frågan, och jag tror att det med en riktig ekonomisk bas finns en stor beredskap hos parterna att komma fram till de långsiktiga avtal som behövs för att den här realistiska möjligheten skall bli lockande för alla.

Jag konstaterar med djupt beklagande, herr jordbruksminister, att jag inte fått något konkret svar på mina frågor: ingen tidtabell för blyfri bensin, inga besked om hur regeringen avser att stimulera katalytisk rening, i första hand på frivillig väg, och inget besked i skattefrågan. Här går dyrbar tid förlorad till stort men för svenska folket.

Anf. 29 BRITTA HAMMARBACKEN (c):

Herr talman! Jag konstaterar allra först med tillfredsställelse att jordbruksministern säger att det nu skall komma ett program på den infraröda fotograferingens område och att det skall bli ett heltäckande program. Jag tror att det är oerhört värdefullt att jordbruksministern fastslår detta – det gick nämligen inte att få ut det av svaret.

Men det är också intressant att höra att flygfotografering har prövats redan tidigare och att man har ett program på gång. Det vore mycket intressant att få höra vad det har utmynnat i. Jag tror nämligen – om jag får våga mig på en gissning – att det svar jag kommer att få av jordbruksministern är att detta är under utvärdering. Det var just det som jag angrep i min interpellation. Jag ville ha besked om ett konkret program, en konkret viljeyttring från jordbruksministerns sida.

Utgångspunkterna för min interpellation har i stora drag varit tre: dels forskarnas inställning, som de gjort känd, dels rapporterna utifrån landet, dels vår kunskap om förhållandena i norra Tyskland.

Om jag får börja med forskarnas uttalanden, vill jag nämna att ett forskarlag i Lund hävdar att det med nuvarande inventeringsmetod tar för lång tid innan vi får säkra resultat och att vi riskerar att hamna i en situation där vi inte kan uttala huruvida skadorna ökar eller minskar. Det är en allvarlig sak i sig. Det är lika allvarligt att underskatta som att överskatta. Vad jag efterlyst är en realistisk bedömning av var vi står, så att vi kan föra en meningsfull dialog med andra länder som också har problem. Vi får dessa frågor, men vi kan i dag inte svara på dem. Det är allvarligt nog.

I dag registreras skador huvudsakligen via riksskogstaxeringen. Det sker långsamt om man jämför med skogsskadornas snabba utveckling. Min poäng är att med den metod som jag har hänvisat till – kombinationen av mätstationer och infraröd fotografering – kan man snabbt och relativt billigt så att säga ta temperaturen på stora arealer och få ett snabbt besked om det verkliga tillståndet i våra skogar.

Jag har ett par tidningsurklipp med mig: "Dalslands tallskogar riskerar att dö ut." Från mitt eget län finns rapporter om att skadeläget efter sommarens regn förbättrats något vad det gäller de minst skadade träden men att de bestånd och enskilda träd som redan i våras var allvarligt skadade däremot ytterligare försämrats. Detta skall ses mot vår kunskap om förhållandena i t. ex. Nordtyskland – 30 à 35 mil från vår sydkust. Lagg upp den sträckan,

herr jordbruksminister, åt andra hållet, så får vi en stegvis framrullande skadebild, och det är den som jag vill peka på i dag. Jag vill ha konkret besked från jordbruksministern om att vi är eniga om att den bilden oroar, att vi behöver få en klar bild av hur det verkligen förhåller sig och dra slutsatser av den situation som råder i andra delar av världen.

Får jag till slut göra en liten kommentar till det som påpekades om inventeringspengarna. Det är alltid svårt när man inte sitter i utskott att kunna texterna i detalj. Men om jag erinrar mig rätt tillgodosågs myndighetens krav i betydande omfattning. Men om det visar sig att det behövs ytterligare pengar, är det naturligtvis viktigt att vi hjälps åt i den frågan. Men jag tror att det är de konkreta förslagen som är viktiga. Även viljan att komma framåt är oerhört viktig – kanske viktigare än pengarna, även om jag medger att detta måste gå hand i hand.

Anf. 30 SIGVARD PERSSON (c):

Herr talman! Mitt yttrande att jag ser det som en överklig tanke att lägga ned 300 000 hektar jordbruksmark tolkar jordbruksministern som om jag skulle vara enig med utredningsmajoriteten. Detta är en ren omöjlighet, jordbruksministern, eftersom den kostnadsövervältring på jordbruket som kommittén föreslår måste få den oundvikliga konsekvensen att mycket betydande arealer jordbruksmark kommer att tas ur produktion. Jordbruksministern måste betänka vilka negativa konsekvenser detta får för miljön, inte minst ur den aspekt som vi diskuterat i dag. Men den tanken har jordbruksministern uppenbarligen inte haft i detta utredningssammanhang.

Men tänk om, jordbruksministern! Det finns ännu tid att göra det.

Sedan fick jag inte svar på min fråga om resurserna för markhantering och uppföljning av den åtgärden, och jag vill därför än en gång ställa frågan: Är jordbruksministern villig att ställa tillräckliga resurser till förfogande så att vi får ett riktigt underlag för de åtgärder vi måste vidta för att hålla på pH-värdena i jordbruksmarken på en normal nivå.

Anf. 31 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet för replik inte minst sedan jag hälsats välkommen till arbetet på försurningsområdet, där folkpartiet sedan länge befunnit sig mitt i centrum och haft en klar målsättning. Jag tackar emellertid för välkommandet till ett område där vi trots de vänliga orden faktiskt har befunnit oss hela tiden.

Jag delar Anders Dahlgrens uppfattning i den diskussion han hade med jordbruksministern om vad som sades före valet och vad som sägs nu efter valet. Jag tror att jordbruksministern måste förstå den indignation vi känner på detta område.

Frågan gäller emellertid inte bara detta utan en lång rad frågor över hela detta område, egentligen hela samhällsområdet. Egentligen är det här som jag tror socialdemokraterna just nu har sina stora problem. Människorna har svårt att förstå sambandet mellan vad man sade före valet och vad man säger efter valet.

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

Jag vill inte gå in på diskussioner om vad som har förekommit tidigare. Vi har haft folkpartiregering, och folkpartiet har deltagit i samtliga borgerliga regeringar och ställt upp bakom alla de åtgärder som där har föreslagits. Men jag tycker inte att det är konstruktivt att diskutera vad som gjorts tidigare. Vi måste se framåt och diskutera förslag som kan komma.

Jag vill då fråga jordbruksministern hur det blir med reningen av bilavgaserna, med införandet av blyfri bensin. Av mitt tidigare inlägg kunde man möjligen få intrycket att vi var negativa till katalysatorrening och ansåg att den kunde vänta. Självfallet anser vi att en sådan rening måste införas och att detta också skall gälla dieseldrivna bilar. Vi efterlyser en tidsplan för detta. När får vi förslag till tidsplan dels för införande av blyfri bensin, dels för rening av kväveavgaserna?

Jag är inte helt tillfredsställd med att jag inte fick något svar från jordbruksministern på min fråga om hur man uppmärksammar lövskogens roll i forskning och fortsatt arbete. Är det ändå inte viktigt att agera på misstanke och redan nu vidta åtgärder för att rädda lövskogen? Den kan ha betydelse i de frågor som sammanhänger med försurningen, men den kan också vara viktig när det gäller andra frågor inom miljöområdet.

Anf. 32 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! En sak kan förtjäna att sägas när vi diskuterar angelägenheten av forskning och av att agera. Från svensk sida har vi alla varit överens om att vi i dag vet tillräckligt mycket för att kunna ingripa och agera i många sammanhang, inte minst när det gäller att reducera luftföroreningarna. På den internationella nivån får vi understundom brottas med problemet att en del länder vill skjuta frågorna framför sig genom att säga att det behövs mera forskning innan de skall agera. Jag kan försäkra Britta Hammarbacken att vi kommer att sätta in de resurser som är nödvändiga för den forskning som vi måste bedriva jämsides med att vi agerar. Men det kommer inte att dämpa vår aktivitet när det gäller att vidta åtgärder.

Gösta Andersson hyser fortfarande bekymmer för att jag inte skulle förstå hur katastrofalt läget kan komma att bli och för att jag inte förmedlar detta budskap till bl. a. de fackliga organisationerna. Han har t. o. m. sagt att facket oroligt frågar sig vad som kommer att ske. Jag kan försäkra Gösta Andersson att jag har ett utomordentligt gott samarbete med facket. Jag medverkar i seminarier som facket anordnar kring dessa frågor, och vi har en ensartad uppfattning om de stora risker både för sysselsättning och för ekonomi som vi löper om vi inte med kraft angriper problemen.

Sigvard Persson försökte i sitt senaste inlägg återigen skapa föreställningen att livsmedelskommitténs majoritet vill lägga ner 300 000 hektar åkermark. Det tyder enligt min uppfattning på att Sigvard Persson inte har någon tilltro till den diskussion som vi gemensamt för och som handlar om hur vi, förutom genom att odla spannmål eller andra grödor för vår livsmedelsförsörjning, skall kunna utnyttja åkermarken för våra behov. Jag trodde vi på den punkten var överens om att det är angeläget att vi eftersträvar att behålla dessa 300 000 hektar åkermark genom att utnyttja andra möjligheter och att

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

vi i det sammanhanget prövar vad etanolen kan komma att innebära.

När Olof Johansson talade om den ambition som vi bör ha, sade han att man bör skärpa kraven inom ramen för ECE-kommissionens arbete och kanske inrikta dem mera specifikt på de gamla anläggningarna.

När vi redovisade modellen att kräva minst 30 % reduktion, så menade vi att detta kanske trots allt var den snabbaste framkomliga vägen. I stället för att på den internationella nivån försöka få till stånd överenskommelser, där man skulle lägga fast normer eller bestämmelser knutna till olika typer av bränslen eller till olika typer av anläggningar, borde man lägga fast reduceringskrav som, i den mån de fick anslutning, naturligtvis i första hand skulle tvinga länderna att arbeta med de största förorenarna för att uppnå denna reduktion.

Det är klart att det är en fråga om metod, men jag tror att vi har fått en snabbare anslutning den här vägen, genom att ställa upp ett mål. Det är ju ändå den samlade reduktionen som vi i första hand är ute efter att uppnå.

Jag tror att vi skall kunna arbeta vidare med krav på kvantitativa reduktioner. Det hindrar inte att vi inom ramen för kommissionens arbete diskuterar även andra metoder, men jag tycker att det här är ett bra sätt att angripa problemet.

Anders Dahlgren sade att jag borde sätta stort värde på den debatt som har förts här i dag, med hänvisning till den enhälliga uppslutningen i riksdagen bakom de ansträngningar som bör göras för att komma till rätta med de här problemen. Jag sätter värde på debatten. Jag har tidigare uttryckt uppfattningen att det är löftesrikt att vi har denna gemensamma inställning. Eftersom man fortfarande frågar efter konkreta åtgärder, vill jag framhålla att det i varje fall inte kan ha undgått Olof Johansson och Anders Dahlgren, som ju har suttit i regering, att den metod man arbetar med är att först lägga fast underlaget genom att ta del av remissyttranden och annat och sedan presentera förslag i proposition. Jag har sagt att vi eftersträvar att detta skall kunna ske omkring årsskiftet. Man har efterfrågat en tidtabell för blyfri bensin och för övriga åtgärder, dvs. effektivare avgasrening. Allt detta kommer att redovisas i propositionen.

Vår ambition är självfallet att Sverige inte skall ligga efter exempelvis Västtyskland, eftersom utgångspunkten för mitt engagemang när det har gällt att samla dessa länder har varit att gemensamt med dem försöka komma fram till tidpunkter som gör att de åtgärder vi vidtar får den effekt vi önskar.

Jag skall heller inte fortsätta debatten om vad som varit haver, för det lönar inte längre mödan. Jag kanske kan få tillåta mig att summera debatten och säga ungefär så här: Vi gjorde så gott vi kunde fram till 1976, och ni gjorde så gott ni kunde mellan åren 1976 och 1982. Det är en ganska neutral bedömning av vad som har inträffat.

Ni får ändå ursäkta om jag, efter uppräknningen av den mängd åtgärder som ni uppenbarligen anser att man borde ha vidtagit för länge sedan, uppfattar detta som en ganska hård dom även över den miljöpolitiska aktiviteten under de sex borgerliga åren. Allt det som vi diskuterar nu och alla de krav som reses är ju inte någonting som vi plötsligt har upptäckt, utan dessa krav har vi

Fredagen den
9 november 1984

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

naturligtvis sedan länge kunnat resa. Jag kan dela Olof Johanssons uppfattning på den punkten, att alla länder har varit sent ute när det har gällt att upptäcka de negativa sidorna av bl. a. industrialiseringen, som ju i övrigt har haft så många positiva konsekvenser. Som Olof Johansson sade, har vi dock varit tidigare ute i Sverige än i de flesta andra länder. Nu gäller det för oss att fortsätta att ligga i täten och ta itu med dessa uppgifter.

Jag skall, herr talman, avsluta med att säga att jag gläder mig åt de förväntningar man har på den socialdemokratiska regeringen och det stöd som man uppenbarligen är beredd att lämna oss i vårt arbete med att reparera tidigare försummelse och ta nya tag.

Anf. 33 Andre vice talman ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med så många minuter. Jag tror inte att vi får ut så mycket nytt av det som vi diskuterar.

Låt mig bara konstatera, herr talman, att det tydligen föreligger stor politisk enighet om *behovet* av åtgärder. Det är ett utomordentligt viktigt konstaterande som vi i och med dagens debatt kan göra. Oenighet föreligger om hur snabbt åtgärderna måste vidtas och om vilka åtgärder som skall tillgripas för att nå de resultat som vi alla säger oss sträva efter.

Om jag skall göra ett försök till sammanfattning av debatten och jordbruksministerns svar kommer jag till följande resultat.

Oenigheten om åtgärderna innebär trots allt att det från regeringen inte kommer något åtgärdsförslag för en minskning av svaveldioxid- eller kvävedioxidutsläppen förrän nästa år. Det är ett besked som vi har fått i dag.

Inget initiativ kan väntas från regeringen för att samordna ekonomiska resurser för att hjälpa de svagaste länderna, trots att vi vet att det bara är ungefär 20 % av nedfallet som är nationellt och som vi därför kan påverka. 80 % kommer från andra länder.

Inget svar har givits på frågorna om anordnandet av internationella teknikmässor för att sälja svensk teknik. Vi är ju inte dåliga i Sverige på detta område. Vi har framstående företag som vi inte behöver skämmas för.

Inget svar har givits på frågan om skogsskadornas ekonomiska konsekvenser för den svenska nationalinkomsten, skogsindustrin och skogsbruket eller på frågan vad det skulle betyda internationellt om vi inte stoppar utbredningen innan den kusliga perspektivbild som har målats upp av många av interpellanterna blir verklighet.

Inget årtal har angivits för när blyfri bensin skall införas i Sverige. Inte heller har något årtal angivits för när katalytisk avgasrening eller motsvarande teknik skall införas.

Jordbruksministern har inte uttalat något egentligt eget intresse för en etanolframställning, som skulle kunna hjälpa till på det här området.

Inte heller har jag uppfattat att vi har fått något svar på frågan om en mer omfattande inventering av skogsskadorna genom infraröd fotografering från luften.

Vi har i de flesta fallen fått hänvisningen: Vänta och se till 1985. Det får vi naturligtvis göra. Debatten har ändå haft sitt värde, då vi nu kan konstatera

den stora politiska enighet som råder om att åtgärder är nödvändiga.

Vi får studera propositionen när den kommer. Vi har från centerpartiets sida sagt att vi i stort sett tycker att naturvårdsverkets åtgärdsprogram är rimligt. Det finns naturligtvis detaljer i programmet där vi vill göra på annat sätt, men det får vi ta upp i motioner. Kommer inte propositionen till den allmänna motionstiden, får vi nog – för säkerhets skull, herr jordbruksminister – väcka en partimotion i denna fråga, så att riksdagen har något att ta ställning till.

Vi kommer naturligtvis att följa försurningsproblemet med uppmärksamhet, ställa frågor och interpellationer här i riksdagen samt driva en allmän information för att svenska folket skall förstå vilket allvarligt problem detta är. Jag tror i och för sig att just skogsdöden är en sådan fråga där vi skulle kunna få ett stort genombrott för tanken att miljön får kosta pengar, om vi därigenom kan rädda den. Det finns anledning för alla partier att agera på denna punkt. Jag upplever det som att vi har varit ensamma om att tala om skogsdöden och konsekvenserna för miljön över huvud taget.

Anf. 34 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Bara en kort kommentar: Svante Lundkvist använde sig av ett litet debattrick när han försökte framställa saken så att eftersom det krävs så mycket i dag har ingenting gjorts förut. Detta handlar också om i vilken takt ambitionsnivåer utvecklas.

Beträffande det område som jag har behandlat i interpellationen kan jag nämna att det var i mars 1983 – vilket Svante Lundkvist mycket väl vet – som ECE-konventionen trädde i kraft. Beslutet togs i november 1979 i Genève. Så lång tid tog det innan konventionen trädde i kraft. På grundval av den konventionen finns det möjlighet att etablera nya ambitioner och höja ambitionsnivån för att driva på den internationella utvecklingen. Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi är överens om att vi skall utnyttja denna situation. Exempelvis har 20 länder förbundit sig att reducera svavelutsläppen med 30 % under tio år. En majoritet av konventionsländerna har slutit upp bakom denna målsättning. I och med detta har situationen förändrats, och vi måste från svensk sida också i fortsättningen visa att vi är beredda att gå i täten, och klara ut att vi har en högre ambitionsnivå. Detta var inte möjligt under den tid centern var i regeringsställning, eftersom det då inte fanns någon sådan här konvention. Jag anser att det är viktigt att i den här debatten notera att det var i mars 1983 som konventionen trädde i kraft. Nu när ni låt mig säga har tagit över stafetten, har ni möjlighet att ordentligt höja ambitionsnivån på grundval av det arbete som vi utförde dessförinnan.

Anf. 35 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Min kritik gäller självfallet inte att jordbruksministern inte avslöjar saker som inte är färdigberedda i regeringskansliet. Min kritik gäller – i fråga om detta menar jag att kritiken är betydande och kraftfull – att regeringen har låtit år gå utan att på allvar bearbeta dessa problem.

Jag har redovisat tidsaxeln för minst ett och ett halvt år då vi mycket

*Om åtgärder för att
begränsa försur-
ningen av mark och
vatten, m. m.*

konkret pekat på just de frågeställningar jag fört fram under den här debatten. Ändå är regeringen i dag, mer än ett och ett halvt år senare, tomhänt och har ingenting konkret att redovisa. Detta är, tycker jag, en allvarlig kritik mot regeringen när det gäller denna synnerligen viktiga fråga.

Anf. 36 SIGVARD PERSSON (c):

Herr talman! Jordbruksministern får ursäktas mig, men jag kan inte med bästa vilja i världen påstå att jordbruksministern eller livsmedelskommitténs majoritet varit pådrivande när det har gällt att utnyttja jordbruksmark för alternativa ändamål. Framställningen av etanol skulle vara det absolut snabbaste och av flera skäl bästa sättet att få denna alternativa användning av jordbruksmark till stånd.

Mot den bakgrunden tycker jag mig ha haft goda skäl att vara skeptisk mot livsmedelskommitténs syften. Det enda som kan övertyga mig om motsatsen är att det nu lämnas ett snabbt och konkret besked i den här frågan, eftersom detta skulle innebära att man räddade mycket stora miljövärden i vårt land.

Jag vill än en gång uttrycka förhoppningen att jordbruksministern använder den tid som står till buds och tänker om i den här frågan i en verkligt konstruktiv riktning.

Till slut nödgas jag konstatera att jag inte fick något svar på frågan angående resurserna för markhantering och uppföljningen av den verksamheten.

Anf. 37 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Beträffande Olof Johanssons inlägg vill jag säga att det är riktigt att konventionen trädde i kraft först 1983. Det var därför vi redan på hösten 1982, då vi trädde till i regeringen, med sikte på att ha något konkret att komma med vidtog förberedelser på nordisk nivå, så att vi omedelbart kunde få i gång sådana konkreta åtgärder som vi eftersträvade. Konventionen i sig blir ju annars inte särskilt verkningsfull – det är riktigt. Vi skall naturligtvis fortsätta att arbeta på det sättet.

Jag skall avsluta den här debatten med att säga att jag ett ögonblick hade intryck av att det fanns en gemensam enighet och vilja att uppfatta och förstå de ambitioner och den strävan som vi ger uttryck för från regeringens sida. Jag trodde att man hade noterat den enighet som fanns och att man då ställde förväntningar på att regeringen skulle komma med förslag.

Jag har redovisat exakt hur vi har agerat. Jag har redovisat att remisstiden för vår aktionsplan utgick i början på november. Jag tror trots allt att detta är det snabbaste sättet att ta fram ett underlag för att kunna agera, men det är faktiskt så att ett par remissyttranden ännu inte har kommit in. Vi kommer med hänsyn härtill att agera så snabbt som möjligt för att bereda detta material, så att vi omkring årsskiftet kan få fram en proposition med tillhörande förslag på konkreta åtgärder, tidsplaner och annat som har med blyfri bensin att skaffa.

Jag föreställer mig att detta skall kunna vara ett ganska tillfredsställande besked, som därmed ger underlag för möjligheten också för riksdagen att få

den diskussion som vi alla eftersträvar och som förhoppningsvis skall kunna föras i sådan tonart att vi kan få ett kraftfullt gemensamt agerande för att lösa de här problemen. Det smärtar mig en aning om det förhållandet att vi vill ha möjlighet att också ta hänsyn till vad remissinstanserna sagt i detta fall skall användas som kritik mot vår handläggning av ärendet. I sak borde det vara angeläget för alla att vi visar denna respekt för dem som är beroende av dessa åtgärder.

Anf. 38 Andre vice talman **ANDERS DAHLGREN** (c):

Herr talman! Kritiken gäller inte att jordbruksministern tar hänsyn till remissvaren. Kritiken gäller att jordbruksministerns åtgärder vidtogs så sent att regeringen inte kan lägga fram ett förslag förrän nästa år.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Föredrogs och hänvisades
Propositionerna och skrivelsen
1984/85:29 till skatteutskottet
1984/85:66 till utrikesutskottet
1984/85:72 till socialförsäkringsutskottet
1984/85:73 till justitieutskottet
1984/85:76 till skatteutskottet
1984/85:82 till utrikesutskottet

7 § Föredrogs och hänvisades
Redogörelse
1984/85:8 till utrikesutskottet

8 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1984/85:97–99 till konstitutionsutskottet
1984/85:100–104 till socialutskottet

9 § Anmälades och bordlades
Propositionerna
1984/85:53 Beredskapslagring av olja och kol m. m.
1984/85:85 Ändringar i bestämmelserna om räntebidrag till följd av fastig-
hetsskatten m. m.

10 § Anmälades och bordlades
Konstitutionsutskottets betänkande
1984/85:6 Kommunal frågor

Skatteutskottets betänkande
1984/85:8 Basenheten vid 1987 års taxering (prop. 1984/85:9)

*Meddelande om
interpellation*

11 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 9 november

1984/85:64 av *Paul Lestander* (vpk) till statsrådet *Roine Carlsson* om träförädlingsindustrin:

Skogsindustrin svarar för en mycket viktig del av Sveriges ekonomi. 1983 exporterades skogsindustriprodukter för nästan 40 miljarder. Nettobidraget till bytesbalansen uppgick till 32 miljarder. Antalet arbeten inom denna sektor är betydande. Direktsysselsättningen inom skogsindustrin uppgår till 130 000 personer. Inom skogsbruket arbetar drygt 50 000 människor. I leveransledet beräknas dessutom ca 70 000 människor ha arbete. Skogen och skogsindustrin samt handel och leveranser är alltså mycket viktiga för jobb och ekonomi. Nyligen framlagda prognoser förutser en fortsatt tillväxt av trävarukonsumtionen i världen. Europa förväntas också framöver bli ett stort underskottsområde för sågat virke. Framtidsutsikterna för svensk trävaruindustri bedöms som ljusa.

Skogsindustrins bruttoproduktion beräknas enligt långtidsutredningen (LU 84) öka under 1980-talet i ungefär samma takt som under 1970-talet. Ökningen av förädlingsgraden medför att förädlingsvärdet ökar snabbare än produktionen. Den svenska exporten inom denna industrigren väntas öka snabbare än världsmarknadstillväxten. Ett särskilt intresse måste då riktas mot statens strategi när det gäller det egna skogsindustriägandet. Domänverket äger några egna virkesindustrier. Dessa skall inte beröras i denna interpellation.

Aktiebolaget Statens Skogsindustrier, ASSI, är det företag som sköter huvudsakliga delen av den statliga skogsindustrin. Många av deras större produktionsanläggningar finns i Norrbottens län. Produktionen vid ASSI:s anläggningar i Norrbotten är lokaliserad till Piteå. Kalix och Seskarö inom Haparanda kommun. Vid den sistnämnda anläggningen är man på sikt tvungen att ändra produktionsinriktning från gransågning till furusågning. I ett läge där råvaruknapphet förhindrar ökade volymer måste tankarna på ökad förädling också vid ASSI:s sågverk omsättas till praktisk verksamhet vid ett eller flera av såganläggningarna i Norrbotten. Man kan då välja ut exempelvis Seskarösågen och starta verksamheter med hyvling, laminering, ämnes- och komponenttillverkning.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag till statsrådet Carlsson ställa följande frågor:

1. Avser statsrådet att ta något initiativ för en ökad förädling vid ASSI:s såganläggningar i Norrbotten?
2. Om man startar ökad förädling vid sågverken inom ASSI, är det då tänkbart att man väljer ut Seskarö som en försöksanläggning och koncentrerar insatserna dit?
3. Behöver ASSI:s marknadsorganisation förändras om man utvecklar sina produktionsanläggningar genom ökad förädling?
4. Ser statsrådet några svårbemästrade kreditproblem om försäljningsansträngningarna mera skulle inriktas på direktanvändarna än på grossistföretagen?
5. Kommer statsrådet att vidta åtgärder så att en långsiktig planering startas inom ASSI som tar sikte på investeringsbeslut för en väsentligt utökad förädling vid ASSI:s sågverk i Norrbotten?

Nr 24

Fredagen den
9 november 1984

*Meddelande om
fråga*

12 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 9 november

1984/85:185 av *Ella Johnsson* (c) till socialministern om statligt stöd till personal på ålderdomshem:

SoU gjorde i sitt betänkande 1983/84:12 i december 1983 ett uttalande till regeringen angående finansieringsfrågor för våra ålderdomshem. Ett enigt socialutskott kräver där, att det statliga stöd som utgår till årsarbetare som är direkt sysselsatta med hemtjänst även bör utgå för den personal som arbetar på ålderdomshem.

Härigenom skulle våra äldre ute i kommunerna kunna erbjudas ökad valmöjlighet i boendet än vad som är möjligt med nuvarande statliga styrning.

Därför vill jag till socialministern ställa följande fråga:

Avser socialministern att i pågående budgetberedning tillgodose de krav som innefattas i socialutskottets ovannämnda uttalande?

13 § Kammaren åtskildes kl. 12.15.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert